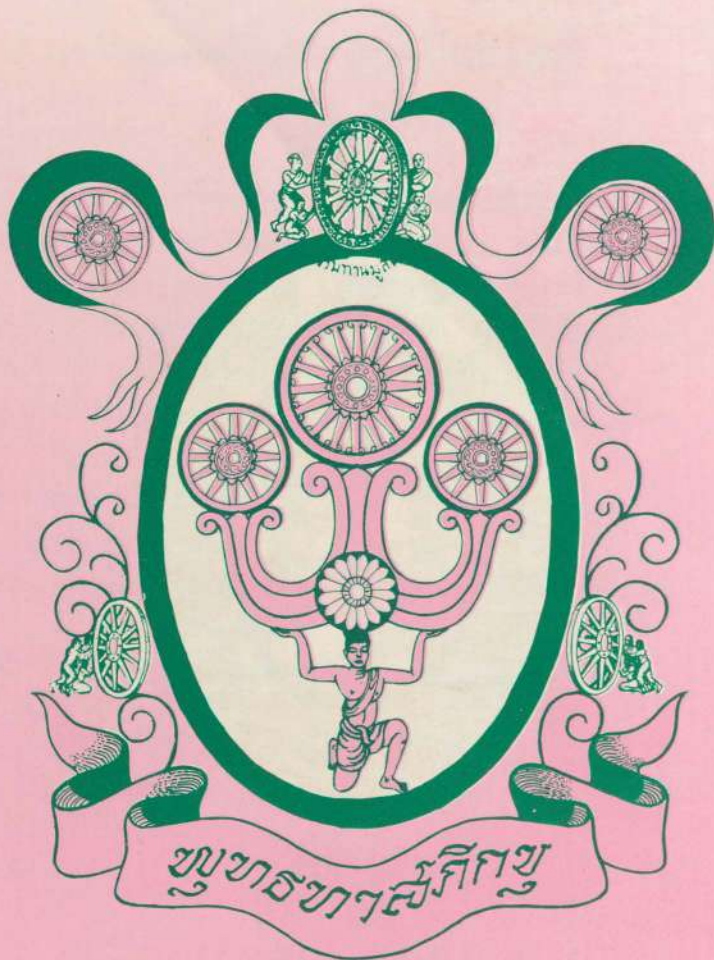

BIA-P.2.3.1/3-47

พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก
และ อุดมคติของความเป็นแพทย์

[ชุดหมอนล้อ อันดัม ๔๗]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมั่นทั่วทั้งราชตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มั่นหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อย่าง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สเตร์จนาจาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมิประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโคจรธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกมองผ่องพินภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งราชตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก

และ

อุดมคติของความเป็นแพทย์

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๔๗]

ศรัทธาบริจาค

ของ

ผู้มาเยี่ยมชมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๕,๐๐๐ เล่ม

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔

พระเจ้าองค์เดียว.

พระศาสนา สัมพันธ์ คือมรรคา
ที่ชักพา นำมนุษย์ สู่จุดหมาย
เพื่อมนุษย์ ได้เป็นสุข ทุกนิกาย
เราทั้งหลาย ชวนกันมา ปรีชากัน.

พระเจ้าแท้ มีแต่ พระองค์เดียว
ทางจึงมี แต่ทางเดียว เป็นแม่นมั่น
เป็นทางตรง มุ่งไป สู่ไภวาลัย
เป็นนิรันดร์- ดรสสุข แก่ทุกคน.

ไม่มีข้อ ขัดแย้ง แบ่งพวกพรรค
มนุษย์รัก ร่วมสุข ทุกแห่งหน
นี้แหละหนา พวกเรา มา รวมกลม
แห่งปวงชน เพื่อบูชา พระเจ้าเดียว.

การเรียกชื่อ ต่างกัน นั้นไม่แปลก
แต่เนื้อใน ไม่อาจแยก เป็นส่วนเสี้ยว
คือธรรมชาติ หนึ่งแน่ เป็นแท้เกี่ยว
ทุกคนเหนียว เป็นที่พึ่ง จึงรอดเอ๋ย

พระคัมภีร์นิพนธ์

เล่ม ๐๐๐,๒

๒๕๖๓ สำนักพิมพ์

Wongkorn

คำปรารภ

การจัดทำหนังสือชุดขนาดนี้คือ ขอมจักรที่ จินตศิลป์
แพร่ ก็โดยมองจาก การกลั่นกรองหนังสือธรรม เป็นข้อที่
ประสงค์ ส่วนแต่ที่โลกเรา และมีความวิเศษ ทางจิตต่าง
กันคนคน อำนวยผลสิ้น.

ธรรมะ เป็น ปรัชญาอันดี ของชีวิต, แต่เราสนใจ
ก็มีเพียงปรัชญาที่พอเหมาะ สำหรับมองคน. ซึ่งชีวิตที่ขาด
ปรัชญาอันดีนั้น เป็น ชีวิตที่ตายแล้ว และเป็นการสูญ-
เสีย ยิ่งไปกว่าการตายทางร่างกาย เพราะขาดปรัชญาดี ซึ่ง
ที่จะเปรียบกับไม้ได้โดย. ความมีชีวิตที่แท้จริง
ธรรมะ นั้น เป็น คัมภีร์ทางจิต ของแต่ละคน และจะ
อันดีที่ตายแก่กันและกัน และจะ การเข้าถึง ระดับอันดีอัน
เป็นที่สุด.

เป้าหมายของมนุษย์ ที่ถูกตั้งไว้คือ คือ การที่คน
คน มีความสุขเป็นอันดีพอใจ และมีความรู้ใน
ชีวิตที่ เป็นประโยชน์ แก่ตนเองและผู้อื่น อยู่ทางกระไร
ดี และตลอดเวลา. นั่นเพราะ ชีวิต นั้นอยู่กับ
ดีทั้ง ชีวิต อันดีที่ คือ การใช้ประโยชน์ของชีวิต มีความเป็น
มนุษย์ อย่างถูกต้อง และสมบูรณ์.

จุดประสงค์ของ และตั้งใจเป็น ผู้รัก- ซึ่งสิทธิ์- กติคุณ-
กตเวทิต์ ต่อชีวิตมารดา ถึงขนาดที่แม่ซึ่งรัก ก็อดเสียสละ
ให้ดี; และตั้งใจเคารพ เชื่อฟัง ทุบายอาชญากรรมแก่คนแก่

พระองค์อยู่ที่หลังม่าน.

ดูให้ดี พระองค์มี อยู่หลังม่าน
อยู่ตลอด อนันตกาล ท่านไม่เห็น
เฝ้าเรียกหา ดูเจ้าหอน หอนหาเป็น
ไม่รู้เช่น เชิงหา ยิงหาไกล.

เพียงแค่แหวก ม่านออก สักตอกหนึ่ง
จะตกตะลึง ใจสั้น อยู่หวนไหว
จะรู้จัก หรือไม่ ไม่แน่ใจ
รู้จักได้ จักปรีดี “อยู่นี่เอง”.

เชิญพวกเรา เอาการ “การแหวกม่าน”
งดงมวาย ตายด้าน หยุดโจงเงง
ทำลายล้าง อวิชา อยามัวเกรง
ว่าไม่แก่ง ไม่สวาย ไม่รวยบุญฯ

Wongkorn Wongkorn

วิชาขบรูชาเทศนา

(๑๙ พฤษภาคม ๒๕๓๒)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)

โย ธมฺมํ ปสฺสตี โส ธมฺมํ ปสฺสตี

โย ธมฺมํ น ปสฺสตี โส ธมฺมํ น ปสฺสตี - ค.

ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสตพฺโพ - ค

พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก.

ณ บัดนี้จะได้วิสาขบูชาพระธรรมเทศนา เป็นเครื่อง
ประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา—ความเชื่อ และวิริยะ—ความ
พากเพียร ของท่านทั้งหลาย ให้เจริญงอกงามก้าวหน้า ตาม
ทางแห่งพระพุทธศาสนา ดังที่เคยกระทำมาเป็นปกติ. แต่
เฉพาะในวัน^{นี้} มีเป็นพิเศษ คือเป็นการเตรียมจิตใจของ
ท่านทั้งหลาย ให้มีความเหมาะสมที่จะประกอบพิธี
วิสาขบูชา ที่เป็นวันสำคัญเป็นที่ระลึกแก่พระบรมศาสดา
มากเป็นพิเศษ, ฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งหลาย จงตั้งใจฟังให้ดี
ให้สำเร็จประโยชน์.

โดยความเป็นจริง เราควรมีความรู้ในสิ่งที่รู้ชั้นให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปกว่าที่แล้วมา, อย่างในกรณีนี้ เราก็ควรจะรู้จักวันวิสาขบูชา หรือว่า รู้จักพระพุทธองค์ก็ตาม ให้มากยิ่งขึ้นไปกว่าที่แล้วมา. อตมาได้พยายามกระทำอย่างนี้อยู่เป็นประจำ, ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตดูให้ดี ๆ เถิด ในวันนี้ก็จะได้กระทำดังที่กล่าวมานั้น, คือ ให้รู้จักวันวิสาขบูชาและองค์สมเด็จพระบรมศาสดาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

วันสำคัญ ที่มีอยู่ ๓ วัน คือ วันวิสาขบูชา, อาสาฬหบูชา และมาฆบูชา; วันวิสาขบูชาเป็นวันที่ระลึกแก่พระพุทธเจ้า, วันอาสาฬหบูชาเป็นวันที่ระลึกแก่พระธรรม, วันมาฆบูชาเป็นวันที่ระลึกแก่พระสงฆ์. วันวิสาขบูชาก็คือวันที่ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า, วันอาสาฬหบูชา ก็เป็นวันที่ ประกาศพระธรรมเป็นครั้งแรก แม้จะมีผู้บรรลุธรรมะเพียง ๒-๓ คน ก็เรียกว่าการประกาศพระธรรมนั้น สำคัญและเป็นครั้งแรก, ต่อมาก็ถึงวันมาฆบูชา เป็นวันที่พระสงฆ์เป็นบิกกแผ่นดินแล้ว เป็นคณะสงฆ์ที่เป็นบิกกแผ่นดินแล้ว ประทับในท่ามกลางสงฆ์ชนดินนั้น ประกาศกฎเกณฑ์ของพระ-

ศาสนา เป็นการประดิษฐานพระสงฆ์ลงไปอย่างมั่นคง. ^๕นี้
เราเรียกว่ามี ๓ วัน เป็น วันพระพุทฺธ วันหนึ่ง เป็น วัน
พระธรรม วันหนึ่ง เป็น วันพระสงฆ์ วันหนึ่ง ตามที่ท่าน
ทั้งหลายพอจะเข้าใจ.

แต่ที่นี้จะมองให้ลึกยิ่งขึ้นไปกว่านั้น หรือ จะให้มี
เพียงวันเดียวเท่านั้น ก็ได้เหมือนกัน เรียกว่าวันพระ-
ธรรมก็แล้วกัน วันเดียวก็ต้องเรียกว่าวันพระธรรม. วัน
วิสาขบูชา^๖นั้น เป็นวันที่พระธรรมได้ทำบุคคลให้เป็น
พระพุทฺธเจ้าขึ้นมา, วันนั้นก็เป็วันที่พระธรรมได้ถูก
เปิดเผยขึ้นมาแก่โลก โดยบุคคลที่เป็นพระพุทฺธเจ้า,
แล้ววันต่อมา ก็เป็นวันที่พระสงฆ์รับเอาธรรมนั้นไป
ปฏิบัติสั่งสอนสืบต่อ ๆ กันไป, เป็นวันที่พระธรรมแพร่
หลายไปทั่วโลก, อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นวันพระธรรมเหมือนกัน.
พระธรรมทำหน้าที่ ทำคนให้เป็นพระพุทฺธเจ้า แล้วพระ-
ธรรมก็ถูกประกาศออกไป แล้วพระธรรมก็มีการรับไปปฏิบัติ
เผยแผ่ต่อ ๆ กันไปจนทั่วโลก. ^๗นี้ถ้าจะให้มีส่วนเดียว มันก็มี
วันพระธรรม, ถ้าให้มี ๓ วัน ก็มีวันพระพุทฺธ พระธรรม
พระสงฆ์, เป็นวันวิสาขะ, อาสาฬหะ, มาฆะ ดังที่กล่าวแล้ว.

ทีนี้ถ้าเราจะมองกันให้ลึก ไม่มองอย่างนั้น ก็จะเห็น
 ว่าเป็นวันที่พระธรรมแสดงบทบาท ของพระธรรมอย่าง
 เต็มที่, ทำให้บุคคลที่เป็นพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาในโลก
 ก็ด้วยอำนาจของพระธรรม, หรือการตรัสรู้พระธรรมนั้นแหละ
 ทำให้บุคคลเป็นพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาในโลก แล้วพระธรรม
 ก็ถูกเผยแผ่ออกไป แล้วพระธรรมก็มีผู้รับปฏิบัติจนเป็นของ
 สำหรับมนุษย์ อย่างนี้ก็เรียกว่ามีวันเดียวคือวันพระธรรม.
 ท่านก็ลองสังเกตดูเองว่า การมองอย่างนั้นมันแปลกไปกว่าที่
 เราเคยมองตามธรรมดาหรือไม่? แล้วมันก็ลึกซึ้งกว่ากันหรือ
 ไม่? ทีนี้เรียกว่าเราจะรู้จักวันสำคัญนั้นให้ยิ่งขึ้นไป ๆ จน
 สามารถให้มีวันเดียวยังทำได้ ใครจะชอบหรือไม่ชอบก็แล้ว
 แต่, แต่แสดงให้เห็นว่า มองทั้ง ๓ วันให้เป็นวันเดียวกันก็ยัง
 กระทำได้, นี่เป็นการกระทำเป็นพิเศษเกี่ยวกับวัน.

เอาละทีนี้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าบ้าง ทีนี้เราจะรู้จัก
 พระพุทธเจ้าให้ยิ่งขึ้นไป ให้ยิ่งขึ้นไปกว่าที่แล้ว ๆ มา ให้รู้
 จักพระพุทธเจ้าที่ยังไม่เคยรู้จัก ให้รู้จักเต็มที่ ให้รู้จักสำเร็จ
 ประโยชน์อย่างยิ่ง.

ในชั้นแรกนี้จะพูดเป็น หล้ง่ายๆ สำหรับทำความเข้าใจ ว่าพระพุทธรูปเจ้านั้นมี ๒ แบบก่อน คือพระพุทธรูปเจ้าที่ต้องลืตามอง แหกตามองยิ่งเห็น ๆ ๆ, นี้พระพุทธรูปเจ้าแบบหนึ่ง. พระพุทธรูปเจ้าอีกแบบหนึ่งต้องหลับตามอง, ยิ่งหลับตามองยิ่งเห็น, ยิ่งหลับตามองยิ่งเห็น นี้พอจะต่างกันหรือยัง.

พระพุทธรูปเจ้าแบบที่ลืตามอง ก็คือพระพุทธรูปเจ้าอย่างที่เป็นบุคคล ที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย เดินไปเดินมาอยู่ที่นั่นเมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว, มีพระพุทธรูปเป็นผู้แทนเป็นสิ่งแทน มีพระธาตุเป็นสิ่งแทน เหล่านี้ ต้องลืตามอง.

ส่วน พระพุทธรูปเจ้าอีกชนิดหนึ่งนั้น พระพุทธรูปเจ้าตรัสไว้เอง เป็นพระพุทธรูปเจ้าชนิดที่เรา ต้องหลับตามอง. พระพุทธรูปเจ้าที่เราลืตามอง แล้วเห็นนั้น เป็นพระพุทธรูปเจ้าที่พระองค์ทรงปฏิเสธ ว่าไม่ใช่ฉัน, ไม่ใช่ฉัน. ที่ต้องหลับตามอง ยิ่งหลับตาก็ยังมีสมาธิ ยิ่งหลับตาก็ยังมีสมาธิยิ่งมองเห็น นี้เป็นพระพุทธรูปเจ้าอีกชนิดหนึ่ง เป็นพระพุทธรูปเจ้าที่ทรงรับรองว่า นี้คือฉัน.

ข้อนี้^{๕๘}กษัตริย์พระพุทธราชาธิราชที่ตรัสว่า ผู้ใดเห็นธรรม
 ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ใดไม่เห็นธรรม
 ผู้นั้นไม่เห็นเรา ไม่เห็นธรรมแล้วแม้จะจับจิวรถือไว้ไปไหนไป
 ด้วยกัน แต่ถ้าเขาไม่เห็นธรรม ก็ไม่ชื่อว่าเห็นเรา. ทรง
 ปฏิเสธพระพุทธเจ้าที่เห็นด้วยตา จับจิวรถือตามหลังไปนั้น
 แต่ถ้าไม่เห็นธรรมเห็นแต่องค์ที่เป็นบุคคล ก็ชื่อว่าไม่เห็น
 ไม่เห็นพระพุทธเจ้า. ^{๕๙}นี้เรียกว่า พระพุทธเจ้าที่พระองค์
 ทรงปฏิเสธว่าไม่ใช่ฉัน คือตัวบุคคล, ต่อเมื่อเห็นธรรม
 จึงจะรับว่านั่นแหละคือตัวฉัน ตัวที่เป็นฉัน.

ฟังดูให้ถี่ สังเกตดูให้ถี่ มีพระพุทธเจ้า ๒ ชนิดที่ต้อง
 ลืมตามองและหลับตามอง ^{๖๐}นี้ก็มีพระพุทธเจ้าชนิดที่ทรงปฏิเสธ
 ว่าไม่ใช่ฉัน, และที่ทรงรับรองว่านี่แหละคือฉัน, ๒ ชนิด
 อย่างนี้.

เอาละทีนี้^{๖๑}เราก็จะดูให้ยิ่งขึ้นไป, ดูให้ยิ่งขึ้นไป ที่ต้อง
 หลับตามองนั้น ยังแยกออกได้เป็น ๒ อย่าง : ที่ทรง
 รับรองว่าเป็นพระองค์และต้องหลับตามอง, มองด้วยจิตใจ

ด้วยสติปัญญา คือสิ่งที่เรียกว่าธรรม ก็คือจิตใจของ
พระองค์ นั้นเป็นตัวธรรม, แล้ว ธรรมชาติที่ประจำอยู่
ในทุกหนทุกแห่ง ที่เรียกว่าปฏิจสุมุบาทนั้นแหละคือ
ตัวธรรม. อย่างหลังนี้ มีคำตรัสรับรองแน่นอนว่า ผู้ใดเห็น
ปฏิจสุมุบาท ผู้นั้นเห็นธรรม, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา.
นี่มันชัดเจนเหลือเกินว่า เห็นปฏิจสุมุบาทนั้นแหละคือเห็น
พระองค์, ดังนั้นมัน จึงเท่ากันกับว่าปฏิจสุมุบาทนั้น
แหละคือพระองค์.

ส่วนการที่เราเห็นจิต เห็นดวงจิตของพระองค์นี้ ยัง
ไม่มีที่มายืนยันเหมือนอย่างนี้, แต่เราก็มองเห็นได้ว่า ไม่ใช่
ว่างกาย, เห็นจิตของพระองค์ ธรรมะที่มีอยู่ในจิตของพระ-
องค์นั้นแหละ เห็นธรรมด้วยเหมือนกัน นั้นในความหมายที่ว่า
เห็นจิตของพระองค์. แต่ที่มันมากหรือสำคัญยิ่งกว่านั้น ก็คือ
เห็นที่ปฏิจสุมุบาท, ปฏิจสุมุบาทมีที่ไหน เห็นปฏิจ-
สุมุบาทที่ไหน ก็คือเห็นพระองค์ที่นั่น. เอาที่นั่น
ทั้งหลายลองกิคดู. ปฏิจสุมุบาทอยู่ที่ไหน ปฏิจสุมุบาท

คืออะไร, ถ้าเห็นปฏิจสุมุปาบทนั้นแล้วจะชื่อว่าเห็น
ธรรม, เห็นธรรมนี้แล้วจะชื่อว่าเห็นพระองค์.

ปฏิจสุมุปาบท ถ้าว่าโดยกฎ ก็เป็นสังขจะเป็น
ความจริงของธรรมชาติ ที่มีอยู่ว่า มันอาศัยกันแล้วเกิด
ขึ้น มันอาศัยกันแล้วดับลง. อาศัยกันแล้วเกิดขึ้นแห่ง
อะไร, เกิดขึ้นแห่งสังขาร หรือความทุกข์, มันอาศัยกัน
แล้วดับลง ดับลงแห่งอะไร ก็ดับลงแห่งสังขารหรือความ
ทุกข์. การที่มัน อาศัยกันแล้วเกิดขึ้นเป็นความทุกข์ ขึ้น
มา, แล้วมัน อาศัยกันแล้วดับลงไป เป็นความสิ้นทุกข์ หรือ
ดับทุกข์, นั่นแหละ สองอาการนั้นแหละคือปฏิจสุมุปาบท.
ถ้ามองเป็นกฎ มันก็เป็นกฎความจริงที่มีอย่างนั้น, ถ้ามองใน
สภาวะธรรม, มองเป็นสภาวะธรรม มันก็คือความเป็นอย่าง
นั้นที่มันมีอยู่ตลอดเวลา.

นี่ขอให้ฟังดูให้ดี ๆ นะ จะไม่เข้าใจก็ได้ ว่าเห็น
ปฏิจสุมุปาบทนั้นคือเห็นพระธรรม, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้
นั้นเห็นเรา, ฉะนั้น ผู้ที่เห็นพระพุทธองค์โดยแท้จริง จริง

ยิ่งกว่าจริง ก็คือเห็นปฏิจสมุปบาท : เห็นการอาศัยกัน
แล้วเกิดขึ้น, เห็นการอาศัยกันแล้วดับลง.

ฟังให้ดีๆ ตรงนี้สำคัญ ที่ไหนมีปฏิจสมุปบาท?

ตอบอย่างวิทยาศาสตร์ก็จะตอบว่า ทุกๆ ปริมาณ ในทุกๆ
ปริมาณที่ประกอบกันขึ้นเป็นโลกเป็นจักรวาล, แต่ละปริมาณ
มีการอาศัยกันเกิดขึ้น, มีการอาศัยกันดับลง. ปฏิจ-
สมุปบาทโดยกฎที่ดี, โดยอาการสภาวะที่ดี, มีอยู่ที่ทุกๆ
ปริมาณ, แล้วใครเห็นพระพุทธเจ้าชนิดนี้บ้าง, พระพุทธเจ้า
ที่มีอยู่ในทุกๆ ปริมาณ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาล.
ขอให้คิดดูให้ดี ๆ นะ, ทุกปริมาณที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักร-
วาล. คำพูดในนิยายเซ็นของอาจารย์คนหนึ่ง เขาก็พูดไว้
แล้วว่า พระพุทธเจ้ามีในที่ทุกแห่ง, มีในที่ทุกแห่ง. เรามัน
โง่ พวกเถรวาทเรายังโง่ ไม่เคยพูดอย่างนี้. พวกเซ็น
เขาพูดแล้ว ว่าพระพุทธเจ้ามีในทุกแห่ง ก็อาศัยคำนี้ อาศัย
หลักเกณฑ์อันนี้ ที่พระพุทธเจ้าท่านว่า เห็นปฏิจสมุปบาท คือ
เห็นธรรม เห็นธรรมคือเห็นเรา; ที่กฎปฏิจสมุปบาท
หรือ สภาวะแห่งปฏิจสมุปบาท มีในทุกแห่งในทุกๆ
ปริมาณ. มันยังมีคำพูดที่เลยเถิดไปกว่านั้นว่า แม้ใน

กองขี้หมาโน้น, ถ้าพูดอย่างนั้นเป็นพูดหยาบคายจะถูกไปเสีย, ทุก
 แห่งโดยไม่มียกเว้นอะไร แม้ในกองขี้หมา เพราะว่าในกองขี้หมา
 มันก็มีปริมาณ ที่ไหนมันก็มีปริมาณ มันมีในทุกๆ ปริมาณ.

เอาละ, ขอต่ออรองให้ลดเข้ามาหน่อย ปริมาณมันมาก
 นี้ก็ เอาเป็นว่าทุกชุมชนจะดีไหม, ทุกชุมชน ของเราแต่ละ
 คน ๆ ทุกชุมชนทุกรุ่น ทุกชุมชนแต่ละเส้น มันมีอาการ
 แห่งการอาศัยเกิดขึ้นแล้วดับไป ที่เรียกว่าปัจจุ-
 สมุปบาท, อาการของปัจจุสมุปบาทมันก็มีที่ทุกชุมชน, ก็
 แปลว่า ธรรมะที่เป็นพระพุทธเจ้าในทางนามธรรม มีอยู่ที่
 นั้น. พระพุทธเจ้ามีอยู่ที่ทุกชุมชน แต่คนโง่มองไม่เห็น
 ไม่ยอมรับ ไม่รู้สึกที่พระพุทธเจ้ามีอยู่ในที่ทุกแห่งทุกชุมชน ที่
 ว่ามีการอาศัยกันเกิดขึ้นแล้วดับลง.

นี่แปลกใหม่, วันนั้นแสดงพระพุทธเจ้าแปลกใหม่
 ว่ามีในทุกชุมชน ที่คนโง่ไม่มองเห็น แล้วก็ **ไม่รู้จัก**, นี้
 ก็เพราะว่ายึดมันแต่พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลในประวัติ-
 ศาสตร์, เดินไปเดินมาในประวัติศาสตร์โลก, ประสูติเมื่อวัน
 นั้น, ตรัสรู้เมื่อวันนั้น นิพพานเมื่อวันนั้น เป็นลูกคนนั้นเป็น

หลายคนนั้น, รู้จักแต่พระพุทธเจ้าอย่างนั้น, ก็พระพุทธเจ้า
ที่เป็นบุคคล ซึ่งก็เป็นพระพุทธเจ้าที่ทรงปฏิเสธรว่าไม่ใช่ฉัน,
ถ้าไม่เห็นธรรมะ แม้จะจับมัจฉาฉันเนื้อไว้ไปไหนไปด้วยกัน
ก็ไม่เชื่อว่าเห็นฉัน ถ้ามันไม่เห็นธรรมะ.

นี่เรียกว่า เราเห็นกันแต่พระพุทธเจ้าองค์ที่ทรง
ปฏิเสธรว่าไม่ใช่ฉัน, ส่วนองค์ที่ทรงรับรองว่าฉันคือตัว
ธรรมะนั้นไม่ค่อยจะสนใจ. ดังนั้นจึงทำให้เกิดปัญหา มี
วันประสูติ มีวันตรัสรู้ มีวันปรินิพพาน เป็น ๓ อย่าง ๓ วัน
นำอัครรรยัตรงเป็นวันเดียวกัน, นี้ถือกันอย่างนั้น. พอ
อาตมาอธิบายว่า โอ้ไม่ใช่อย่างนั้นดอก; การประสูติ ตรัสรู้
นิพพานเป็นสิ่งเดียวกัน : ประสูติคือเกิดพระพุทธเจ้า,
อุบัติพระพุทธเจ้าขึ้นมา เมื่อตรัสรู้ นั้นแหละ, เมื่อนั้นมี
นิพพานแห่งกิเลส, กิเลสทั้งหลายทั้งปวงดับไป. ฉะนั้น
ประสูติตรัสรู้ นิพพานมันก็เป็นสิ่งเดียวกัน, ไม่มีใครเชื่อ
ไม่มีใครยอมเชื่อก็คน, ทว่าบ้าง ๆ บอ ๆ พูดอวดดี หลอกคน
เสียอีกโน่น เป็นอย่างนี้. บอกให้เห็นชัดเจนลงไป กลับไม่
มีใครเชื่อ.

นี่พูดว่า พระพุทธเจ้าพระองค์จริงคือธรรมะ ไม่ได้
เกิดที่เมื่อเวลานั้น, ที่เมืองนั้น ลูกคนนั้นหลานคนนั้น, ท่าน
ทรงอยู่ตลอดกาล ตลอดเวลา คือ ธรรมะ ๆ ผู้ใดเห็น
ธรรมะผู้นั้นเห็นเรา, ผู้ใดเห็นเราผู้นั้นเห็นธรรมะ.

แล้ว ธรรมะที่ตรงไหนล่ะ? ธรรมะที่จิตใจของพระ-
พุทธเจ้า นั่นก็ธรรมะ แต่ที่พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันไว้เองว่า
ที่ปฏิจาสมุปบาท. อตมาได้เคยแสดงเรื่องนั้นมากหน้กครั้ง
แล้วที่หินโค้ง ว่าถ้ามีตาธรรมจักขุจริง เหลียวไปทางไหนทุก
ทิศทุกทางข้างบนข้างล่าง จะเห็นปฏิจาสมุปบาท. เห็น
ไปที่ต้นไม้อ้อ! มันก็เกิดขึ้นดับไป, เกิดขึ้นดับไป. ที่ก้อน
หินก็เกิดขึ้นดับไป, ที่เมฆทรายก็เกิดขึ้นดับไป, ที่อากาศก็เกิด
ขึ้นดับไป, จะเหลียวไปทางไหน ไบไม้สักไบหนึ่งก็มีอาการแห่ง
ปฏิจาสมุปบาท. นี่เคยพูดมากี่ครั้งแล้วที่หินโค้ง, ถ้ายังจำ
ได้อยู่ก็จะดีมาก, จะได้เข้าใจว่า พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัส
ว่า ถ้าเห็นปฏิจาสมุปบาทคือเห็นธรรมะ เห็นธรรมะ
คือเห็นเรา.

เอาละ, เตี่ยวันนี้จะมองกันไปที่ไหนล่ะ? มองไปที่
หลอดไฟฟ้า, มองที่ผนังซีเมนต์, มองที่ไมโครโฟน, มองที่

นาฬิกา, ถ้าไม่ไ้จะเห็นอาการอาศัยกันเกิดขึ้นอาศัยกันดับลง,
เห็นปฏิจจนมุขบาทในทุกสิ่งทุกอย่าง. แต่ในก็ยังหยาบ
 เกินไป, ที่จะพูดว่าในทุกปรมาณู ก็ละเอียดเกินไป, จนชาว
 บ้านไม่รู้ปรมาณูอยู่ที่ไหน, เว้นไว้ที่เรียนวิทยาศาสตร์ศึกษาการ
 แพทย์การอะไรมาบ้าง ว่า **ทุกปรมาณู** หมายถึงทุก ๆ ส่วนที่
 ประกอบกันเป็นเซลล์หรือเป็นอะไรต่าง ๆ, มันหมด **ไม่ยกเว้น**
อะไร ทุกปรมาณูมีอาการแห่งปฏิจจนมุขบาท.

จำไว้เป็นบทสูตรให้ชัดเจนแน่นอนเพิ่นไม่ลืมว่า **อาการ**
ที่มันอาศัยกันเกิดขึ้น, อาการที่มัน **อาศัยกันแล้วดับลง,**
อาการอย่างนั้นแหละคือปฏิจจนมุขบาท มันมีในที่ทุกหน
 ทุกแห่ง. พูดให้ละเอียดลึกซึ้งกว่าทุกปรมาณูที่ประกอบกันขึ้น
 เป็นจักรวาลนี้. ที่พูดให้คนที่ไม่ฉลาดถึงขนาดนั้น ก็ว่าทุก
 ชุมชนทุกรุ่น ที่เนื้อที่ตัวของคุณนั้นแหละ มีปฏิจจนมุขบาท,
 มีอาการแห่งปฏิจจนมุขบาท อาศัยกันเกิดขึ้นแล้วดับลง, นั้น
 ก็เรียกว่าปฏิจจนมุขบาท นั้นเรียกว่าธรรมะ, **เห็นธรรมะคือ**
เห็นพระพุทธเจ้า. เมื่อพระพุทธเจ้าในความหมายนี้
 มีอยู่ทั่วทุกชุมชนแล้ว **ยังไม่เห็นอีก** จะไ้ก็มากน้อย,
 มันไ้ก็มากน้อยที่ไม่เห็นพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ทั่วทุกชุมชน. กิดดู

ให้ศ, พระพุทธเจ้าชั้น^๕ พระพุทธเจ้าที่เป็นธรรมะที่ตรัส
ไว้เอง : เห็นธรรมะคือเห็นปฏิจัสมุปปาท, เห็น
ปฏิจัสมุปปาทคือเห็นธรรมะ เห็นธรรมะคือเห็นเรา.
ฉะนั้น จงดูปฏิจัสมุปปาทให้เห็นว่ามีอยู่ที่ไหน บ้าง,
อย่าเอาถึงทุก ๆ ปริมาณเลย เอาแค่ทุกขุมชนก็พอแล้ว ที่นั่น
มันมีอาการแห่งปฏิจัสมุปปาท อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อาศัย
กันแล้วดับลง.

เห็นไหม เราได้พระพุทธเจ้า ๓ องค์แล้ว ๓ ชั้น ๓
ชนิด ๓ องค์ แล้วแต่ละเรียก : พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคล
เดินไปเดินมา ลูกคนนั้นหลานคนนั้น เกิดเมื่อไหนตายเมื่อ
องค์หนึ่ง, แล้วพระพุทธเจ้าอีกองค์คือจิต จิตของบุคคลที่
สมมุติเรียกว่าพระพุทธเจ้า นั่นก็องค์หนึ่ง, แล้ว ธรรมชาติ
ธรรมะธา—ตุ ธรรมชาติธรรมะธาตุที่เป็นอทิปปัจจยิตา-
ปฏิจัสมุปปาท อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, นี่เป็น
พระพุทธเจ้าองค์ที่ลึกซึ้ง, และยิ่งลึกซึ้งเท่าไร ก็ยิ่งจริงแท้
เท่านั้น. พระพุทธเจ้าตรัสไว้เอง อย่างนี้ คุณจะยอมรับว่า
จริงแท้ก็ตามใจ, แต่อาตมาถือว่า **จริงแท้ที่สุดละเอียดที่สุด**

เห็นธรรมะคือเห็นปฏิจสุมุปาบท, เห็นปฏิจสุมุปาบท
คือเห็นเรา.

ได้พระพุทธเจ้า ๓ ชนิด ไม่เหมือนกัน, หรือว่า ๓
ชั้น หรือว่า ๓ องค์ องค์นอกสุดคือที่เป็นคน ร่างกายเนื้อ
หนังเดินไปเดินมาจาริกอยู่ในประวัติศาสตร์ เรียกว่า **พระพุทธ
เจ้าในประวัติศาสตร์** หรือในพุทธประวัติก็ได้, แล้วพระ-
พุทธเจ้า องค์หนึ่งเป็นพระจิต เป็นจิตของพระพุทธเจ้า,
พระพุทธเจ้า อีกองค์คือปฏิจสุมุปาบท, ธรรมะคือปฏิจ-
สุมุปาบท เป็นธรรมธาตุ เป็นธรรมชาติที่มีอยู่ที่ไหนก็ตาม
เกิด. นั่นคือพระพุทธเจ้า ในฐานะที่เป็นธรรมธาตุ ธรรม
ธา-ตุ.

องค์ที่หนึ่งเป็นเนื้อหนัง อย่างบุคคลเหมือนคน
ทั้งปวง, องค์ที่สองเป็นพระจิตที่ตรัสรู้ หมกกิเลส, องค์ที่
สาม คือธรรมธาตุมีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นอนันตกาล ไม่
รู้จักสิ้นสุดมีอยู่ในทุกหนทุกแห่งที่มันมีกฎเกณฑ์อันนี้เข้าไปสิง
อยู่, พระพุทธเจ้าจึงมีอยู่ที่ทุก ๆ ปริมาณโดยละเอียด. ถ้า
ให้เข้าใจกันง่ายหน่อยก็ทุกชุมชนของเรา, หรือถ้าละเอียดนักก็

เอาทุกหนทุกแห่งในเนื้อในตัว ที่แขนที่ขา ที่มีที่ตื้น ที่หยาบ
ที่ตา ที่จมูกที่อาการ ๓๒ อะไรก็ตาม, ล้วนแต่มีธรรมชาติ
ที่เป็นการอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อาศัยกันแล้วดับลง,
ที่เรียกว่าปฏิจตสมุปบาท.

เอ้า! ได้พระพุทธเจ้า ๓ องค์หรือ ๓ ชนิด หรือ ๓ ชั้น
ลึกซึ้งกว่ากันเป็น ๓ ชั้น, ลองถามตัวเองดูว่าองค์ไหนจริง
องค์ไหนจริง? องค์ไหนเป็นพระพุทธเจ้าองค์จริง แล้วองค์
ไหนเกิดขึ้นชั่วคราว แล้วนิพพาน ตายแล้วเผาแล้ว, องค์ไหน
จะปรากฏเมื่อใดก็ได้ ถ้าใครทำจิตให้หมดกิเลส, และอีกองค์
หนึ่งใครไม่ต้องทำอะไรอยู่ตลอดอนันตกาล ทุกอนันตเทศะ
คือทุกหนทุกแห่ง อนันตกาลก็คือทุกเวลา. นี่พระพุทธเจ้า
องค์ไหนจริงกว่า, พระพุทธเจ้าองค์ไหนลึกซึ้งกว่า ก็คิดดู
เอาเอง, แล้วจะชอบใจพระพุทธเจ้าองค์ไหน.

ถ้ารู้จักพระพุทธเจ้าองค์ที่สามนี้แล้วก็พิเศษ,
เพราะว่าถ้า จะเหลียวไปที่ศทางไหน ก็ให้เห็นแต่พระ-
พุทธเจ้าเต็มไปหมด คืออาการแห่งการเกิดขึ้นแล้วดับ
ลง, อาการเกิดขึ้นแล้วดับลง แห่งอะไร? แห่งสังขารก็ได้,

แห่งความทุกข์ก็ได้, เพราะถ้ามันมีอาการเกิดขึ้นแล้วคับลง มันก็เป็นเรื่องของความทุกข์, เป็นเรื่องของกิเลส เป็นเรื่องของความทุกข์, หรือไม่เรียกว่าความทุกข์ เรียกว่าสังขารก็ได้ คือสิ่งปรุงแต่ง. มองดูไปที่กำแพงคอนกรีตนี้ มันก็มีอาการเกิดขึ้นแล้วคับลง, เกิดขึ้นแล้วคับลง อย่างละเอียดอย่างลึกซึ้ง แต่กินเวลานานหน่อย, จะมองดูไปที่อะไรที่เรียกว่าสังขาร แล้วมันเป็นอย่างนั้นงั้น.

ฉะนั้น พวกเซ็นที่เป็นอิสระเขาจึงพูดว่ามีแม่แต่ในกองขี้หมา พวกเราไม่กล้าพูด มันเป็นการดูถูกพระพุทธเจ้า, แต่มันก็จริงอย่างนั้น จะเป็นดอกกุหลาบหรือในกองขี้หมาก็ตาม มันมีอาการอย่างนั้นงั้น. ที่สวรรค์ก็อย่างนั้น, ที่เมืองมนุษย์ก็อย่างนั้น, ในนรกก็อย่างนั้น, ที่ไหนก็อย่างนั้น ในกามโลก, ในรูปโลก ในอรุปรโลกมันก็มีแต่สิ่งที่มีอาการอาศัยกัน เกิดขึ้นอาศัยกันคับลง, เขาจึงพูดถูก พูดฉลาดกว่าเรา พูดก่อนเรา. เราไ่กว่าเขาเพียงจะได้มานึก เพราะอาศัยพระพุทธภาษิตนี้เอามาพูดให้ฟัง อตมารู้สึกน้อยใจและละอายว่า แหมค่านั่นพวกเซ็นเขาพูดก่อนเรา, เราได้ยินแล้วมาพูดให้คนอื่นทั้งหลายฟัง ก็ยังไม่ค่อยอยากฟังหรือยอมเชื่อ ว่า พระพุทธ-

เจ้ามีอยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง ในคน ๆ หนึ่งมีเซลล์ไม่รู้กี่
ล้าน ๆ เซลล์ ในเซลล์มีปริมาณก็คุณเอาเอง ก็มีเต็มไปหมด
เหลือที่จะกล่าว.

เอาละ, ขอให้จำไว้เถอะ ในทุก ๆ ส่วนที่ประกอบ
กันขึ้นเป็นร่างกายเรา : ผม, ขน, เล็บ, ฟัน, หนัง กระทั่ง
ว่าทุกรูขนทุกเส้นขน มีอาการแห่งปฏิจางสมุปบาท, นั่นคือ
ธรรมะ นั่นคือพระพุทธเจ้า ในความหมายที่เรียกว่า
ธรรมะ. พอจะเข้าใจหรือยังว่า พระพุทธเจ้าองค์ไหนต้อง
ลืมหาคาแหกตามาก ๆ จึงจะมองเห็น, พระพุทธเจ้าองค์ไหนยิ่ง
ลืมหาคา ๆ ๆ เป็นสมาธิจึงจะมองเห็น, ก็เลย ได้กฎเกณฑ์
ขึ้นมาว่า พระพุทธเจ้าที่ต้องลืมหาคา และ พระพุทธ-
เจ้าที่ต้องลืมหาคา, ยิ่งลืมหาคาเห็น.

เอา! ทีนี้มาทำวิสาขบูชา ทำกับพระพุทธเจ้าองค์
ไหน? คุณจะทำกับพระพุทธเจ้าองค์ไหน? ถ้าจะทำกับพระ-
พุทธเจ้าองค์ในประวัติศาสตร์ เกิดวันนั้นลูกคนนั้นหลานคนนั้น
ตรัสรู้เมื่อนั้น นิพพานเมื่อนั้น ก็พระพุทธเจ้าองค์นั้นแหละ,
องค์นอกสุดที่ต้องลืมหาคา. แต่ถ้าวว่า พระพุทธเจ้าองค์ที่เป็น

กรรม นี้เป็นลูกใครหลานใครไม่ได้, เกิดเมื่อ^๕ตายเมื่อ^๕ไม่ได้ ไม่ตายให้ใครเผา, ทรงอยู่ตลอดกาลเลย คือพระพุทฺธเจ้าโดยพระจิตกัถิ, พระพุทฺธเจ้าโดยพระธรรมธาตุกัถิ.

ที่เรียกว่าโดยพระจิตอยู่ตลอดคอนันตกาลนั้น หมายความว่าจิตของใครก็ได้, เมื่อไรก็ได้, ถ้าทำให้หมดกิเลสแล้วเป็นพระพุทฺธเจ้าทันที, เพราะฉะนั้นพระพุทฺธเจ้าชนิดพระจิตนั้นก็ตลอดกาลเหมือนกัน ไม่รู้จักสิ้นสุด, ใครทำให้หมดกิเลสได้ก็เป็นทันที, แต่ไม่จริง ไม่เหมือนกับ พระพุทฺธเจ้าที่เป็นธรรมธาตุ มีตลอดกาล คืออาการแห่งปฏิจัสสมุปบาทอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยการดับลง. นี้พระพุทฺธเจ้าองค์พระจิตนี้ไม่มีการประสูติ ตรัสรู้ นิพพานที่ไหนกับใคร, ไม่ต้องตายไม่ต้องเผา ไม่ต้องมีอะไรยุ่งยาก.

ที่นี้ยัง พระพุทฺธเจ้าองค์ที่เป็นปฏิจัสสมุปบาทแล้วยิ่งใหญ่เลย ไม่ได้ประสูติ ไม่ได้ตรัสรู้ ไม่ได้บรินิพพาน, มีเสียเองตลอดคอนันตกาล มีอยู่โดยไม่ต้องมีการมี. ฟังไม่ถูกใช่ไหม? มีอยู่โดยไม่ต้องมีการมี, ตั้งอยู่โดยไม่ต้องมีการตั้งอยู่ เพราะเป็นธรรมธาตุ เช่นนั่นเอง. พระพุทฺธเจ้าองค์นี้^๕

ไม่ประสุมิไม่ตรัสรู้ไม่ปรินิพพาน ไม่พูดไม่สอนไม่ทำอะไร
เหมือนกับที่เรา รู้จักกัน.

ทำไมพระพุทธเจ้าจึงปฏิเสธพระพุทธเจ้าที่เป็น
คน ๆ ใดไปเดินมา พูดได้สอนได้เทศน์ได้ จึงปฏิเสธองค์
นั้น, แล้วมายืนยันองค์นั้นว่าเป็นธรรมะ เป็นธรรมะ พูด
ก็ไม่ได้ อะไรก็ไม่ได้ แต่กลับจริงกว่า เป็นนิรันดรที่สุดเห็น
ที่ไหนก็ได้ เมื่อไรก็ได้. พระพุทธเจ้าองค์ในประวัติศาสตร์
ตายแล้วเผาแล้ว, พุทธภาษาชาวบ้านโสภโศกก็ตายแล้วเผาแล้ว
เหลือแต่พระธาตุ. ส่วนพระพุทธเจ้าองค์นี้ไม่มีตายไม่มีเผา
เป็นอยู่ตงอยู่โดยไม่ต้องการตงอยู่, ไม่มีการปรุงเป็นแบบอื่น,
มีการตั้งอยู่โดยกฎโดยฐานะที่เป็นกฎ. ที่ว่าเกิดขึ้นดับ
ไปนั้น มันเป็นกฎ เป็นตัวความจริงหรือเป็นตัวกฎ.

ขอให้เห็นพระพุทธเจ้าองค์นี้เถิด แล้วคุณนั้นแหละ
จะกลายเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาเอง ขอให้เห็นพระพุทธเจ้า
องค์นี้, เห็นปฏิจาสมุปบาท ให้รู้แจ้งโดยประจักษ์แล้ว
จะกลายเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาเอง, มันมีประโยชน์มาก
อย่างนี้.

เตียนเราก็มาฆ่าทำวิสาขบูชาการประสูติ ตรัสรู้
 นิพพาน ทุกปี ๆ มัวแต่ประสูติ ตรัสรู้ นิพพาน, ไม่เคยสนใจ
 ใจที่จะรู้จักพระพุทธเจ้าโดยพระธรรม หรือธรรมาตฺถ,
 ปีนี้มาพูดให้ได้ยินได้ฟัง มันก็แปลก. อาตมารู้สึกว่ามีราคา
 มากที่มีความรู้เรื่องนี้ แต่ท่านไม่รู้เรื่องนั้นก็ไม่มีราคาอะไร,
 อุตส่าห์เดินทางมาจากภาคเหนือภาคอีสานไม่คุ้มค่ารถ เพราะ
 ไม่รู้ ไม่ไ้รู้ ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้. แต่ถ้ารู้เรื่องนี้แล้ว
 ให้เดินทางมาจากอเมริกาจากมุมโลกจากเทวโลกด้วยซ้ำไป ถ้าวรู้
 เรื่องนี้แล้วจะคุ้มค่า จะคุ้มค่า.

ขอให้พยายามสนใจให้รู้จักพระพุทธเจ้าทุกองค์
 พระพุทธเจ้าทุกชนิด พระพุทธเจ้าทุกระดับ ท่านทั้งหลาย
 ก็จะเป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง.

อย่างนี้จะเรียกว่าอะไร เรียกว่าพระพุทธเจ้าที่ท่าน
 ยังไม่เคยรู้จัก จะได้หรือไม่? ถ้าเคยรู้จักมาแล้วก็ดี แต่เตียน
 เห็นว่ายังไม่เคยรู้จัก ก็มาพูดให้ฟังให้รู้จัก, รู้จักกันแต่พระ
 พุทธเจ้าที่เป็นบุคคล. มาบอกให้รู้จักพระพุทธเจ้าที่เป็นธรรม
 เป็นธรรมะที่พระองค์ตรัสไว้เอง ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้น

เห็นเรา คือเป็นพระจิตก็ได้ เป็นธรรมชาติ ธรรมชาติ เป็นปฏิจสมุปบาทก็ได้. นี้จะรู้จักพระพุทธเจ้าครบทุกชนิด, แล้วก็จะเลือกได้เองว่าชนิดไหนสำคัญ, ชนิดไหนที่อยู่กับเนื้อกับตัวของเรา, **ไม่ต้องแยกกันเลย อยู่กับเราตลอดเวลา.** พระพุทธเจ้าชนิดไหน, พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลทำอย่างนั้นได้หรือ ตายแล้วเผาแล้วเหลือแต่พระธาตุ จะมาอยู่กับเราได้อย่างไร. แต่พระพุทธเจ้าชนิดนี้อยู่กับเราทุกขุมชน ทุกๆ ส่วนแห่งชีวิต แห่งร่างกาย, กฎแห่งปฏิจสมุปบาทนั้นแหละ คือพระพุทธเจ้าชนิดที่อยู่กับเราได้ตลอดเวลาทุกหนทุกแห่ง, ขอให้เข้าใจ.

ที่อยากจะบอกอีกส่วนอีกแง่หนึ่งก็คือว่า **พระพุทธเจ้าองค์แท้จริงนั้นอยู่ที่ไหน?** คุณจะไปอยู่ที่ไหน, มันมีอะไรบังอยู่. รูปภาพที่ในโรงมโหรีสพทางวิญญาน ประตูทางโน้นซ้ายมือภาพแรก **พระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ที่ข้างหลังม่านแห่งความโง่ของคุณ,** คุณไม่เห็นพระพุทธเจ้า แม้อยู่ทุกปรมาณูทุกขุมชน คุณก็ยังไม่เห็น, เพราะว่า **ม่านแห่งความโง่** ของคุณเอง **มันบังไว้.** ถ้าคุณ **แหวกม่านแห่งความโง่** ของคุณไปเสียชนิดหนึ่ง เท่านั้นแหละ **คุณก็จะพบว่าอ้าว! พระพุทธเจ้านั่ง**

อยู่ตรงนั้น พระพุทธเจ้านั่งอยู่ตรงนั้น, หลังม่านแห่งความโง่ของกุวัวย, ไม่ต้องไปหาที่อินเดีย, ไม่ต้องไปหาที่วัด. ไม่ต้องไปหาที่ไหน มีอยู่ที่หลังม่านแห่งความโง่ คือม่านแห่งอวิชชา, แหกม่านนั้นออกไปเสียจะพบว่า พระพุทธเจ้านั่งอยู่ที่ตรงนั้นแหละ. นี่ถ้าอยากจะพบพระพุทธเจ้าพระองค์จริงอย่างนี้ ก็จงแหกม่านอวิชชา ม่านแห่งความโง่. แต่ไหนหากไม่พบอีกไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน ม่านแห่งความโง่ไม่รู้อยู่ที่ไหน ก็เลยไม่ต้องแหวกกัน, ก็เลยไม่ต้องรู้จักพระพุทธเจ้าจนกระทั่งบัดนี้ แม้พระพุทธเจ้ามีอยู่ทุกชุมชนของตัวเอง.

ม่านแห่งความโง่บังพระพุทธเจ้าไว้, แหกไป
 เสียอินเดียจะพบว่านั่งอยู่ที่ตรงนั้น. คุณจะรู้สึกว่ามันแหมพุดหายบคายพุดจ้วงจาบก็ตามใจ แต่ความจริงมันมีอยู่อย่างนั้นแหละ. ขอให้ยกที่มันโสกโศกหายบคายไปเสีย, ให้ถือเอาแต่ความจริง แล้วให้พบข้อนี้ พบข้อนี้ แหกม่านแห่งอวิชชาออกไปได้ที่ไหนจะพบพระพุทธเจ้านั่งอยู่ที่ตรงนั้น. อาตมาก็เคยโง่ไปหาที่อินเดียเหมือนกัน, เคยไปอินเดียสองหน ไม่เคยพบพระพุทธเจ้า เพราะว่าพระพุทธเจ้าทำนอยู่ที่หลังม่านแห่งความโง่ของเรา, มันเป็นอย่างนี้. **รีบหาม่าน**

แห่งความโง่งของเราให้พบ แล้วก็แหวกไปนิดเดียวเท่า
 นนแหละ, ไม่ต้องหมกหมอก ก็จะมีว่า อ้าว! นั่งอยู่ตรง
 นเอง. ^๕นี่คือพระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก, พระพุทธเจ้า
 ที่เป็นธรรมชาติ, ^๖พระพุทธเจ้าที่ยังลืมนามองแล้วไม่เห็น, ^๗ยัง
 หลับตามองแล้วก็ยังเห็น, ^๘ยิ่งหลับตาให้ลึกด้วยสมาธิแล้ว
 ยิ่งเห็น.

พอกันแล้วกรรมัง ^๙เป็นพูดให้รู้จักพระพุทธเจ้าที่ไม่
 เคยรู้จักมาก่อนอย่างนี้ ^{๑๐}ได้พระพุทธเจ้าเป็น ๓ องค์ เป็น ๓
 ชนิด หรือ ๓ ชั้น.

^{๑๑}ที่นี้ก็มาพูดถึง ทำวิสาขบูชากัน ^{๑๒}เราจะต้องทำ
 อย่างไร, กับพระพุทธเจ้าองค์ไหน? ถ้าเป็นพระพุทธ-
 เจ้าอย่างบุคคล เป็นอย่างบุคคลเหมือนที่เคยรู้จัก ก็ทำการ
 บูชาด้วยกายด้วยวาจาด้วยใจ, ^{๑๓}บูชาด้วยดอกไม้รูปเทียนเดิน
 เวียนประทักษิณด้วยกาย ^{๑๔}กล่าวคำด้วยวาจา ^{๑๕}ทำใจส่งไปถึง
 นี้เรียกว่าบูชาด้วยกาย วาจา ใจ ^{๑๖}แก่พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคล.

^{๑๗}ที่นี้ ^{๑๘}พระพุทธเจ้าที่เป็นจิต ^{๑๙}ที่ธรรมจะบูชาอย่างไร?
 ก็ต้องบูชาด้วยทำจิตให้เป็นอย่างนั้นตามพระพุทธเจ้า,

พระพุทธเจ้ามีจิตเป็นอย่างไร เราทำจิตของเราให้เป็นอย่างนั้น
ตามรอยพระพุทธเจ้า บุชาพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๒ คือที่เป็นจิต.

ที่นี้ที่เป็นอย่างธรรมชาติที่เป็นปฏิจัสมุปบาท
จะทำอย่างไร, จะบูชาอย่างไร? ทำให้รู้แจ้ง ทำให้รู้จักทำให้
ปรากฏ ทำให้ดับทุกข์ได้, ทำให้อาศัยแล้วมีแต่ดับไป
ดับทุกข์ๆดับกิเลสดับทุกข์, นี้บูชาด้วยการทำให้ปรากฏอย่างนี้.

เราจะบูชาพระพุทธเจ้าองค์ที่หนึ่งคือบุคคล นั้น
ด้วยการบูชา กิริยาท่าทางพิธีรีตองอะไรทางกายทางวาจาทาง
จิตใจ เหมือนที่เคยทำมาแล้วทุกๆปี. บุษชาพระพุทธ-
เจ้าองค์ที่เป็นจิต ด้วยการทำจิตให้เหมือน, แล้วบูชา
องค์พระพุทธเจ้าที่เป็นธรรมชาติ เป็นสัจจะของความจริง
เอามาใช้ดับทุกข์ให้ได้, ใช้กฎปฏิจัสมุปบาทดับทุกข์ให้ได้
ดับไม่ให้มีการปรุงแต่งเป็นสังขารขึ้นมา. นี้เรียกว่าได้รับ
ประโยชน์ ทุกชนิดทุกอย่างเท่าที่จะได้รับจากพระพุทธเจ้า, และ
ทุกชนิดทุกอย่างเท่าที่เราจะบูชาพระคุณของพระพุทธเจ้าได้.

สรุปอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรามาตั้งจิตตั้งใจขอบพระคุณ
พระพุทธคุณ พระมหากรุณาธิคุณ พระคุณอย่างสูงสุดของพระ-

พุทธเจ้า. ^๕เราจะมาทำให้ในใจ ^๕รู้สึกขอบพระมหากรุณา-
ธิคุณ ^๕นี้ อย่างหนึ่ง, และเราก็พัฒนาจิต พัฒนาจิตของเรา
ให้เป็นอย่างนั้น ^๕อย่างหนึ่ง, แล้วเราก็ช่วยกันเผยแพร่ตาม
พระพุทธรูปประสงค์.

ข้อ^๕บางคนจะไม่เคยได้ยินได้ฟังก็ได้ ว่าพระพุทธรูป-
เจ้าท่านมีพระพุทธรูปประสงค์ว่า ให้ช่วยกันเผยแพร่พระ-
ธรรมวินัยไปทั่วๆ ไปหมด, ให้สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงใช้เป็น
ประโยชน์ดับทุกข์ได้, ให้ธรรมะกันทั้งจักรวาลนั้นแหละเป็น
พระพุทธรูปประสงค์. เราตั้งใจสนองพระพุทธรูปคุณอัน^๕, เราจึง
ทำกิจกรรมอย่าง^๕. กิจกรรมของสวนโมกข์นี้ พูดได้ว่า
สนองพระพุทธรูปประสงค์ อย่าง^๕ อย่างยิ่ง ด้วยชีวิตจิตใจ,
ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย หรือแม้กระทั่งความตาย ถ้ามัน
จะต้องตายแล้วทำได้สำเร็จก็เอา, แต่ถ้าตายทำอะไรไม่ได้ ยัง
ไม่ตาย ยังอยู่ยังไม่ตาย ทำไปก่อนดีกว่า, ถ้ามันสำเร็จด้วยความ
ตายแล้วก็ยินดีที่จะตายเดี๋ยวนี้ก็ได้, เพื่อให้ธรรมะเผยแพร่
ไปทั่วโลกตามพระพุทธรูปประสงค์.

เราจะสนองพระคุณ พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคล ด้วยการขอบพระคุณ บูชาคุณ ทำพิธีต่างๆ นานา, บูชาคุณของพระพุทธเจ้าที่เป็นจิต ด้วยการทำจิตของเราให้เหมือนท่าน, แล้วบูชาคุณพระพุทธเจ้าที่เป็นธรรมชาติ ด้วยการทำให้ปรากฏ ทำให้ปรากฏแก่สากลจักรวาล ให้รู้ธรรมะข้อนี้, และดับทุกข์กันได้ทุกชีวิตเกิด.

เอาละ, คิดว่าคงจะรู้จักพระพุทธเจ้ากันดียิ่งกว่าปีที่แล้ว ๆ มา, พุทธอย่างนั้นแล้วถ้าไม่เกิดความรู้ใหม่ขึ้นมาในพระพุทธเจ้า ก็จวนใจ, เป็นเรื่องเบาๆ ให้เต่าฟังกันไปเรื่อย ๆ ก็ได้. อาตมายังไม่ทอดอวดดอก, จะต้องพูดจนท่านทั้งหลายมีความรู้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้น ๆ ทุกปีเป็นแน่นอน. เอาละ เรื่องของพระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก ก็เห็นจะพอกันที่ ปีนี้ ได้เพิ่มเติมการรู้จักพระพุทธเจ้าให้เกิดขึ้นมาอย่างนี้, จนรู้จักครบทั้ง ๓ องค์.

...

...

...

อุดมคติ ของความเป็นแพทย์.

เอาหนักเป็นเรื่องที่สองของการบรรยายธรรมะใน^{๒๕}นี้
ตามความต้องการของ^{๒๕}ผู้ที่เป็นหมอ ให้ช่วย^{๒๕}ผู้^{๒๕}เรื่องพระพุทธรเจ้า
เกี่ยวกับการเป็น^{๒๕}หมอเป็นแพทย์ ก็^{๒๕}จะ^{๒๕}พูด^{๒๕}โดย^{๒๕}หัวข้อ^{๒๕}ที่ ๒ ว่า
อุดมคติของความเป็นแพทย์ที่มีอยู่ในพระพุทธรเจ้า. ^{๒๕}นี้
เรื่องที่ ๒ เรื่องแถม^{๒๕}พ^{๒๕}ก^{๒๕}ไม่^{๒๕}ได้^{๒๕}เกี่ยว^{๒๕}กับ^{๒๕}วิ^{๒๕}สา^{๒๕}ข^{๒๕}บ^{๒๕}ช^{๒๕}า^{๒๕}โดย^{๒๕}ตรง^{๒๕} แต่^{๒๕}ก็^{๒๕}
เกี่ยว^{๒๕}ย^{๒๕}ู่^{๒๕}น^{๒๕}ั้น^{๒๕}แ^{๒๕}ล^{๒๕}ะ^{๒๕} เพราะ^{๒๕}ผู้^{๒๕}เรื่อง^{๒๕}พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}เจ้า^{๒๕}, แ^{๒๕}ล^{๒๕}ว^{๒๕}ก็^{๒๕}ผู้^{๒๕}ใน^{๒๕}
วัน^{๒๕}ที่^{๒๕}ส^{๒๕}ำ^{๒๕}ค^{๒๕}ัญ^{๒๕} พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}เจ้า^{๒๕}ใน^{๒๕}ฐ^{๒๕}า^{๒๕}นะ^{๒๕}ที่^{๒๕}เป็น^{๒๕}แพ^{๒๕}ทย์^{๒๕}ที่^{๒๕}เป็น^{๒๕}หม^{๒๕}อ^{๒๕} ก็^{๒๕}ขอ^{๒๕}
ให้^{๒๕}ฟัง^{๒๕}ใ^{๒๕}ห^{๒๕}ี^{๒๕}ๆ^{๒๕} ค^{๒๕}่อ^{๒๕}ไป.

ข้อ^{๒๕}ที่^{๒๕}ว่า^{๒๕} พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}องค์^{๒๕}ท^{๒๕}รง^{๒๕}เป็น^{๒๕}แพ^{๒๕}ทย์^{๒๕} ^{๒๕}นี้^{๒๕} พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}
เจ้า^{๒๕}ตร^{๒๕}ส^{๒๕}เ^{๒๕}อง^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕} ตร^{๒๕}ส^{๒๕}ว่า^{๒๕} เป็น^{๒๕} ภ^{๒๕}ิ^{๒๕}ส^{๒๕}ก^{๒๕}โก^{๒๕} ส^{๒๕}ล^{๒๕}ก^{๒๕}ค^{๒๕}ุ^{๒๕}โต^{๒๕}, พระ^{๒๕}อา^{๒๕}น^{๒๕}น^{๒๕}ท์^{๒๕}มา^{๒๕}
กล^{๒๕}่า^{๒๕}ว^{๒๕}า^{๒๕}พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}เจ้า^{๒๕}ท^{๒๕}ำ^{๒๕}น^{๒๕}ตร^{๒๕}ส^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕}, พระ^{๒๕}เ^{๒๕}ระ^{๒๕}เป็น^{๒๕}พระ^{๒๕}อร^{๒๕}ห^{๒๕}ัน^{๒๕}ด^{๒๕}อง^{๒๕}ค^{๒๕}
ห^{๒๕}ัน^{๒๕}ก^{๒๕}ล^{๒๕}่า^{๒๕}ว^{๒๕}อ^{๒๕}ย^{๒๕}่าง^{๒๕}ไ^{๒๕}เ^{๒๕}ระ^{๒๕}ที่^{๒๕}ส^{๒๕}ุ^{๒๕}ด^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕}, เ^{๒๕}ส^{๒๕}ละ^{๒๕}พ^{๒๕}รา^{๒๕}ห^{๒๕}ม^{๒๕}ณ^{๒๕}์^{๒๕}พ^{๒๕}ว^{๒๕}ก^{๒๕}พ^{๒๕}รา^{๒๕}ห^{๒๕}ม^{๒๕}ณ^{๒๕}์^{๒๕}
ที่^{๒๕}เป็น^{๒๕}ข^{๒๕}ำ^{๒๕}ส^{๒๕}ก^{๒๕}ค^{๒๕}ั^{๒๕}ตร^{๒๕}ก^{๒๕}ัน^{๒๕}กับ^{๒๕}พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}เจ้า^{๒๕}ก^{๒๕}ล^{๒๕}ุ^{๒๕}ม^{๒๕}ห^{๒๕}ัน^{๒๕}ค^{๒๕}ณะ^{๒๕}ห^{๒๕}ัน^{๒๕} เม^{๒๕}ื่อ^{๒๕}พ^{๒๕}่าย^{๒๕}
แ^{๒๕}พ^{๒๕}้^{๒๕}แ^{๒๕}ก^{๒๕}ั^{๒๕}พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}เจ้า^{๒๕}แ^{๒๕}ล^{๒๕}ว^{๒๕}ก^{๒๕}ล^{๒๕}่า^{๒๕}ย^{๒๕}ัน^{๒๕}ย^{๒๕}ัน^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕}. ^{๒๕}นี้^{๒๕}เร^{๒๕}ื่อ^{๒๕}ที่^{๒๕}ว่า^{๒๕}พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}-
เจ้า^{๒๕}เป็น^{๒๕}แพ^{๒๕}ทย์^{๒๕} ^{๒๕}นี้^{๒๕} ^{๒๕}หา^{๒๕}ที่^{๒๕}มา^{๒๕}ได้^{๒๕}เ^{๒๕}ย^{๒๕}อะ^{๒๕}เ^{๒๕}ยะ^{๒๕} พระ^{๒๕}พุ^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}เจ้า^{๒๕}ตร^{๒๕}ส^{๒๕}เ^{๒๕}อง^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕},
พระ^{๒๕}อา^{๒๕}น^{๒๕}น^{๒๕}ท์^{๒๕}ว่า^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕}, พระ^{๒๕}อร^{๒๕}ห^{๒๕}ัน^{๒๕}ด^{๒๕}ท^{๒๕}ง^{๒๕}ห^{๒๕}ล^{๒๕}าย^{๒๕}ว^{๒๕}่า^{๒๕}ก^{๒๕}็^{๒๕}มี^{๒๕} เ^{๒๕}ส^{๒๕}ละ^{๒๕}พ^{๒๕}รา^{๒๕}ห^{๒๕}ม^{๒๕}ณ^{๒๕}์

ว่าก็มี, ใครๆ ว่าอีกก็มี ที่ว่าเป็นแพทย์. ฉะนั้นเราจึงมารู้จักคำพูดที่เรียกว่าแพทย์นี้เสียก่อน.

โดยทั่วไปคนเขาใช้พูดอยู่เสมอฉะนั้น ใช้ตรงกัน ชาวบ้านก็ใช้ ใครก็ใช้ คำว่าแพทย์ แต่วามันมีกษนิต ก็เอาเป็นหลักๆ กันก่อนว่า คำแรกที่สุดนั้นก็คือคำว่า **เวชโษ**.

เวชโษ แปลว่า **ผู้มีวิชา** หรือจะแปลอย่างอื่นก็ได้ แต่เอาตามอยากแปลว่าเวชโษคือผู้มีวิชา, ตรงกับคำพูดภาษาปัจจุบันของเราว่าชินแสๆ ชินแสใหญ่ ชินแสทั่วไป เป็นครูก็ได้ เป็นหมอก็ได้ เป็นศิลปินก็ได้ เป็นอะไรก็ได้ เป็นชินแส **ผู้มีความรู้** ทั่วไปหมด. คำว่า **เป็นหมอในครั้ง** พุทธกาลก็มีความหมายคล้ายๆ อย่างนั้น. **เวชโษเป็นผู้มีวิชา** จะวิชาหม้ออะไรก็ได้ ทุกๆ วิชามารวมอยู่ที่เวชโษ, เป็นหมองูเป็นหมอยา เป็นหมอกี่แล้วกัน, เรียกว่าเวชโษ คำนี้กว้าง.

ที่นี้คำว่า **ภิสกุโก**, **ภิส** แปลว่า **รากไม้** **โก** กระทำ กระทำกิจกรรมอะไรก็ตามด้วยรากไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ยางไม้ ดอกไม้ ผลไม้ อะไรก็ตาม ที่เรียกว่าสมุนไพโร ที่เดี๋ยวนี้เรียกว่า

สมุนไพรมันนี้ตรงกับคำว่า *ภิส* แล้วก็ *ภิสกุโ* กระทบด้วย
สมุนไพรมัน *กะ* คำนี้บางทีก็มีอรรถนะว่า *อุทฺธรณ* ว่าถอน ถอน
ยาพิษ ถ้าเอาอันนี้เป็นถอนยาพิษ ก็ถอนยาพิษด้วยรากไม้ด้วยสิ่ง
เหล่านี้ ใช้สมุนไพรมันทุกอย่างให้เป็นประโยชน์ในการกำจัดโรค
เรียกว่า *ภิสกุโ* ตรงกับคำว่า *อายุรเวท*, *อายุรเวท* ที่ใช้อยู่ใน
ปัจจุบัน.

ที่นี้คำถัดไปเรียกว่า *สลลกัตโต* นี้กระทบด้วยมีด ด้วย
ของมีคม นี้ก็คือหม้อผ่าตัด ศัลยกรรมเป็นศัลยเวช เรียกว่า
สลลเวชโซ ก็มี คือ *หม้อที่ทำงานด้วยของมีคม* เรียกว่า *สลล-
กัตโต* ก็มี ก้าวล่วงไปได้ด้วยของมีคม, *สลลกัตโต* ก็ทำงาน
หน้าที่ด้วยของมีคมคือสลลละ อย่างนี้ก็มี.

ที่นี้คำรวมหม้ออีกคำหนึ่ง เรียกว่า *ตักิจุโ* นี้แปลว่า
ผู้แก้ไข, แก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไขไปทุกอย่าง. ความหมายกว้าง
ในทุกแง่มุมของโรคภัยไข้เจ็บ เรียกว่า *ตักิจุโ*.

เวชโซ ก็ดี, *ภิสกุโ* ก็ดี, *สลลกัตโต* ก็ดี, *ตักิจุโ* ก็ดี,
หมายถึงหม้อแพทย์ทั้งนั้น แล้วแต่เขาทำหน้าที่อย่างไร, พวกนี้
อยู่ในครั้งพุทธกาล, ในครั้งพุทธกาลใช้คำอย่างนี้ แล้วอย่าลืม

ว่าแม้ชาวบ้านแท้ ๆ คำว่าหมอ หมายถึงชินแส. พระพุทธเจ้าก็มีส่วนเป็นชินแส ตามภาษาชาวบ้าน ที่ชาวบ้านจะตั้งให้เป็นผู้รู้ทั้งวิชาหนังสือ รู้ทั้งวิชาหมอ รู้ทั้งวิชาศิลปะ อะไรที่มันยาก ๆ ลำบากก็แล้วกัน, นี่มันคาบเกี่ยวกันอยู่โดยชาวบ้านทำให้มันคาบเกี่ยวกัน.

ทีนี้เอาที่ว่าพระอรหันต์องค์หนึ่ง อธิมุตตะเถระพูด ท่านพูดว่า สัพพัญญู สัพพทสฺสาวี ชินโน อจฺริโย มม มหาการุณิกो สตถา สัพพโลกตักกัจฉโก, มีใจความว่า พระองค์เป็นสัพพัญญู เห็นแจ้งสิ่งทั้งปวง, เป็นผู้ชนะ, อาจารย์ของข้าพเจ้า, ว่าอาจารย์ของข้าพเจ้าเป็นสัพพัญญู เป็นสัพพทสฺสาวี, เป็นชนะ เป็นผู้ชนะ, เป็นผู้มั่งมหาการุณาใหญ่, เป็นผู้เยี่ยวยาโรคของสัตว์โลกทั้งปวง. คำสำคัญมันอยู่ตรงที่ว่า สัพพโลกตักกัจฉโก เป็นผู้เยี่ยวยาโรคของสัตว์โลกทั้งปวง. นี่พระอรหันต์องค์นี้เมื่อถูกใครถามว่า ทำไมไม่แก่แล้วตาย? ท่านบอกว่า ฉันเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นอย่างนี้, ฉันจึงไม่แก่แล้วตาย ไม่มีความตาย ไม่มีอะไรที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความตาย. พระพุทธเจ้าทรงเป็นสัพพโลกตักกัจฉโก.

อย่าลืมนะฟังก์ ๆ นะหมอท้งหลาย, ในขณะที่เดียวกันนั้นก็มีคำกล่าวว่ ท่านเป็นผู้เห็นทุกอย่าง ผู้ชนะ แล้วก็ผู้มีกรุณา, นี่มันเป็นคำประกอบอยู่ในคำว่าเป็นหมอ, หมอเป็นผู้ชนะ ชนะความเห็นแก่ตัว, ชนะอะไรก็แล้วแต่ได้ทุกอย่าง, ชนะก็แล้วกัน. แล้วก็ รอบรู้, แล้วก็ มีมหากรุณา ท่านจึงสามารถเป็นแพทย์เยียวยาโรคของสัตว์โลกทั้งปวง, ไม่ใช่รู้แต่จะทำโรคให้หาย นะ แต่ต้องมีกรุณาใหญ่หลวง ต้องรอบรู้, แล้วก็ เป็นผู้ชนะความรู้สึกฝ่ายต่ำ. บรรดาความรู้สึกฝ่ายต่ำก็เลสท้งหลาย, หรือว่าความรู้สึกต่ำ ๆ ท้งหลาย ชนะแล้ว.

เป็นเรื่องของหมอ ที่จะต้องชนะความรู้สึกฝ่ายต่ำ, แล้ว มีกรุณาเป็นเบื้องหน้า, แล้วก็ รอบรู้ในหน้าที่ของตน. ^{นี่คือหมอ} ตามคำพูดของพระอรหันต์องค์นั้นที่ชื่อว่าธัมมิกะเถระ.

ที่เรียกว่าเสละพราหมณ์ พราหมณ์คนหนึ่งเขามีลูกศิษย์มาก มาฟังธรรมของพระพุทธเจ้าบ่อย ๆ ชอบใจจะบวช ลูกศิษย์ตั้งร้อยตั้งพันมาก็คำน ^{อย่าไปบวช} อย่าไปบวช ^{อย่าไปบวช} อย่าไปบวช

ไม่ยอมไม่ยอมพระพุทธเจ้าคืออะไร ท่านอาจารย์จึงจะไปบวช.
 เสละพราหมณ์ก็บอกว่า พระพุทธเจ้า^๕เป็นผู้มีธัมมจักขุ,
 มีดวงตาเห็นธรรม, สัลลกัตโต — เป็นผู้กระทำด้วยของมีกม
 เป็นศัลยแพทย์ พระพุทธเจ้า^๖เป็นศัลยแพทย์, เป็น
 มหาวีโร — กล้าหาญอย่างใหญ่หลวง, สีโหระ — เก่งกล้า
 เก่งกล้า เก่งกล้าเหมือนกับราชสีห์. ^๕นี้เป็นแพทย์อย่างเดียว
 ไม่พอ ต้องเป็นราชสีห์ด้วย, ต้องมีธรรมจักขุด้วย ต้อง
 เป็นมหาวีระด้วย ถ้าตามความหมายของเสละพราหมณ์.

นี่เอาตามความหมายทั่วไปทั้งหมดที่พระพุทธเจ้าตรัส
 นี้ฟังให้คิดจะสนุก. เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถึงพระองค์เองและ
 พระอรหันต์ทั้งหลาย ว่ามีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง สูตรนี้มีคำ
 สำคัญอยู่ ๘ คำ, พระอรหันต์ก็คือ พระพุทธเจ้าก็คือ มีคุณสมบัติอย่าง^๕
 นี้ คือว่า เป็นภิกษุ เป็นอายุรเวท รักษาด้วย
 สมุณไพร ภิกษุ, เป็น สมโณ สงบระงับ, เป็นเวทคุ
 ร์วิชา ถึงฝั่งแห่งวิชา หรือเวท, เป็นพราหมโณ เป็นผู้ลอยบาป
 หมดบาป, นิมมโล ไม่มีมลทิน, วิมโล ปราศจากมลทิน,
 ญาณี มีญาณะมีความรู้, วิมุตโต.

คิดว่าพระอรหันต์หรือพระพุทธเจ้า^{นี้}ประกอบด้วย
คุณธรรมอย่าง^{นี้} มีคำว่า ภิกษุโก คำว่าเป็นแพทย์^{นี้}รวมอยู่
ด้วย, เป็นแพทย์ที่มีความสงบบำงับ ถึงฝั่งแห่งเวท, เป็น
ผู้หมกบาป หมกมลทิน มีความรอบรู้ และ วิมุตติ หลุดพ้นแล้ว.

มีคำที่พระอนันตัตถ์ว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า พระ
พุทธเจ้าเป็นยาจโยโค ควรแก่การขอ. ถ้าเป็นแพทย์ก็มีหน้า
ต้ายิ้มแย้มควรแก่การขอให้ช่วย, สถาปายตปานี — มีฝ่ามือ
เบียดตลอดเวลา เป็นคำพูดของผู้ให้ทาน. สมัยโน้นจะให้
ทานอะไรต้องล้างมือก่อนจะหยิบของหยิบอาหารให้ทาน ก็ว่า
มีมือเบียดตลอดเวลา คำนี้เป็นคุณสมบัติของหมอกด้วย.

อนุดิม เทท ธโร — ทรงไว้ซึ่งเทหะอันสุกท่าย คือ
ร่างกายอันสุกท่าย พุทให้ถูกก็คือมือตัดตาอันสุกท่าย หมก
อิตตา หมกความเห็นแก่ตัว มือตัดตาอันสุกท่าย เลิกกัน.

อนุดตโรภิกษุโก — เป็นแพทย์อันไม่มีใครยิ่งกว่า,
เป็นสลลกัตโต — เป็นผู้กระทำศัลยกรรมไม่มีใครยิ่งกว่า.
อนุดตโรภิกษุโก — แพทย์สมุนไพรมิไม่มีใครยิ่งกว่า, อนุดต-
โรสลลกัตโต — แพทย์ผ่าตัดที่ไม่มีใครยิ่งกว่า, ประกอบอยู่

ด้วยอาจโยโค ควรแก่การขอ, มีปรากฏการณ์ที่ชวนให้เข้าไป
ขอ เมื่อไปขอต้องได้ เพราะมีอาการที่พร้อมที่จะช่วย ควร
แก่การขอ. ถ้าหน้าบูตบงมันก็ไม่ควรแก่การขอ, ไม่มีใครกล้า
เข้าใกล้, มีหน้ายิ้มแจ่มใสเมตตาปราณีนี้เป็นนยาจโยโค—ควร
แก่การขอ, แล้วสถาปายตปานิ มีมือเปียกอยู่เสมอ คือ
ว่าช่วยอยู่เสมอ ให้อยู่เสมอ มือไม่ได้แห้ง, ถ้าเป็นหมอกก็
หมายความว่าช่วยอยู่เสมอ ทำการช่วยอยู่เสมอ ทำหน้าที่ของ
หมอยู่เสมอ, เหมือนกับคนให้ทาน ชุบมือเปียกให้อาหารอยู่
เสมอ, นี่หมอในความหมายของพระพุทธเจ้า หรือที่ปรากฏอยู่
ในพระบาติ ปกรณ์ขันบาติ ที่ปรากฏอยู่ในพุทธจริยา.

เอาละหมอ หมอหมายความว่าอย่างนี้, เวชโช คือ
หมอในความหมายทั้งหมด, ดิกิจฉโก ก็มีในความหมายทั้งหมด
คือแก้ไข ภิสักโก หมอสมุนไพโร อายุรเวช สลักัดโต
หมอศัลยกรรม. นี่คือคำว่าหมอ หมอที่พบในพระบาติที่ใน
พุทธจริยา ที่เนื้อที่ตัวของพระองค์, ความหมายหรืออุดมคติ
ของแพทย์ ที่ปรากฏอยู่ที่พระพุทธจริยา มันเป็นอย่างนี้.

เอ้า! เมื่อพูดถึงหมอ แล้วก็พูดเรื่องยา จะพูดถึง
 เรื่องยา พระพุทธเจ้าทรงรูเรื่องยา, หรือเกี่ยวข้องกับยาทุก
 ระดับ. ยารธรรมดา วัตถุที่ใช้เป็นยา อย่างชาวบ้านใช้กัน
 อยู่กลางบ้าน^{นี้} ก็เรียกว่ายา ท่านก็รู แล้วยาเฉพาะพวก
 บรรพชิต คือ เกส^{นี้}ทั้งห้า เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำ
 อ้อย น^{นี้}กรู.

แล้วก็มี ยาที่เป็นเรื่องทางจิตใจ เป็นเรื่องทาง
 จิตใจ ใช้กำลังของจิตใจ หรือใช้กำลังของธรรมะ, แต่อัน^{นี้}
 มันใช้ได้กับผู้ทุ^{นี้}รธรรมะ ผู้ที่^{นี้}ธรรมะ เคยเห็นคุณของธรรมะ,
 เช่นว่า สวดโพชฌงค์ให้ฟัง แล้วก็หายโรค, น^{นี้}ยาทางจิตใจ
 ทางกำลังจิต กำลังของธรรมะ แต่อาศัยทางจิต.

แล้วก็ ยาน^{นี้}เลิศชั้นยอดทางวิญญาณโดยตรง คือ
 สัมมัตตะ ๑๐ : อริยมรรคมีองค์แปด เต็มด้วยสัมมาญาณะ,
 สัมมาวิมุติ เป็นสิบ. นี้เรียกว่ายาถ่าย ยาให้อาเจียน ยา
 ล้างให้สะอาด, นี้ก็สัมมัตตะสิบ มีแล้วก็ เป็นพระอรหันต์ ไม่
 เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตายอีกต่อไป

พระพุทธเจ้าได้เคยใช้ยา ไค้ทรงแนะนำยา แล้วก็มี
 ยาให้ทุกระดับ ชนิดที่มันจะเป็นยาไค้ทุกระดับ. เราพูดเรื่อง
 ยารธรรมดา วัตถุธรรมดา ที่ปรากฏใน พระบาลี วินัยปิ-
 ฎก, เกสขขนฺธก เป็นคำพูดที่มีอยู่ในพระบาลีนั้น, แล้ว
 เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอง
 เมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บอะไรเกิดขึ้น มารวมไว้เป็นคัมภีร์หนึ่ง เรียก
 เกสขขนฺธก ในวินัยปิฎก, ไม่ได้ยกมาเพื่อให้เชื่อหรือเพื่อ
 ให้ใช้, แต่ยกมาเพื่อให้รู้ว่าในพระไตรปิฎก ในวินัยปิฎก
 มันมีเรื่องยาที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสท่านได้แนะนำอย่างไรบ้าง.

ข้อหนึ่งนี้เป็นความเป็นผู้ดี ผู้ดี ไม่ใช่ผู้ไพร่, ภิกษุ-
 สงฆ์จะไม่ทำอะไรโดยที่พระพุทธเจ้าไม่อนุญาต, จะมี
 อะไรเกิดขึ้นก็ทูลถามพระพุทธเจ้าก่อน. ดังนั้นจึงมีการ
 ตรัสอนุญาตให้ใช้ หรือแนะนำให้ใช้มากมาย, เอามาแต่พอ
 เป็นตัวอย่าง ให้ได้ยินได้ฟัง ว่าอะไรบ้าง.

คำว่าเกสข เกสข นั้นมันก็จะต้องแปลว่าเกิดมา
 แต่ภิสะ ภิสะ ก็คือสมนไพร ภิสะ แปลว่ารากไม้.

ฝักราช อนุญาตให้ใช้แบ่งผงที่ทำมาจากขี้วัว ดิน
เหนียว, และยางที่หมัก เมื่อเป็นฝักราช.

ถ้าฝักราช ฝักราชอย่างชาวบ้านเรียกฝักราช ยาที่ใช้ใน
เนือสค หรือเลือคสค,

ถ้าเป็นเจ็บตากก็ใช้ยาปรุงขึ้น, ยาธรรมชาติล้วน ๆ
ก็มี.

ถ้าเป็นโรคเป็นลม, ใช้สุราผสมกับน้ำมัน.

ถ้าขัดข้อไขกอก หรือคุดโลหิตอก.

ทำแตก เพราะการเดินทาง ใช้ น้ำมันทา.

ถ้า เป็นฝักราช ก็ใช้น้ำฝักราช ชนิดที่มีชื่อที่เรียกก็แปล
ยาก เรียกน้ำฝักราชชนิดหนึ่ง.

ถ้า คั้น ก็ใช้น้ำมันที่ทำจากเมล็ดผักกาด.

ถ้าแผลเย็บ ให้รมควัน, รมด้วยควันไฟ.

ถ้าเนืองอก ให้ตัดด้วยก้อนเกลือ, น้ำมันไม่ออกว่า
ก้อนเกลือชนิดไหน แต่มีตัวหนังสือที่มันแปลอย่างนั้น ถ้า
เนือไม่ออกใช้น้ำมันทา แต่เนืองอกตัดด้วยก้อนเกลือ. ถ้าว่า
มันเย็บไหล ก็ให้พันผ้า.

ถ้างูกัด ไซ้มหาวิกัต คือยาที่ทำขึ้นด้วยมูลทรกูด ถ้ำ
คิน อุจจาระ บัสสาวะ ขี้เถาและคิน ประกอบขึ้นเป็นยาแก้
งูกัด.

แล้วถอนยาพิษ น้ำเจือด้วยอุจจาระ แต่เป็นอุจจาระ
สัตว์หรือคนก็ยังไม่ใ้คู้ให้คี่.

ถ้าถอนยาแฝด คือยาที่เขาทำด้วยเวทมนต์ต่าง ๆ
ใช้น้ำที่ละลายจากคินที่ติดผลไล่ ไห้อยู่ที่ผลไล่.

ถ้าเป็นพรรคิก ให้ใช้อาหาร ๑ มือที่กินกันอยู่,
อาหาร ๑ มือ มีข้าว มีแกง มีกับ มีอะไรเรียกว่าอาหาร รวมเป็น
อาหาร ๑ มือ ขยำให้เข้ากันคี่ บินเป็นก้อน, เผาไฟให้เป็น
ขี้เถา แล้วกินน้ำขี้เถานั้น แก่โรคพรรคิก.

ถ้าผอมเหลือง ยาของด้วยน้ำมูลทรโค.

ถ้าโรคผิวหนัง ให้ใช้กระแจะของหอม

ถ้าหนักเนื้อหนักตัว ให้กินยาถ่าย น้ำข้าวใส ๆ, น้ำ
ต้มถั่วเขียวใส ๆ

ถ้าว่าลมในท้อง ไซ้ยาผสมชื่อ โลงนะ โสจริยะ ต้อง
ไปคั้นคู้ จึงจะรู้เรื่องนั้ เป็นยาปรุงรชชนิดหนึ่ง แก่ลมในท้อง.

ถ้าตัวร้อนใช้รากบัวและเหง้าบัว.

ถ้าเป็นโรคสีดวง ห้ามผ่า ห้ามตัด ห้ามมัด ห้ามรัด
ให้ไขแต่ยา, ไม่อนุญาตให้ผ่าตัด

นี่ตัวอย่างเท่าที่จะเอามาให้ฟังว่า แม่ในพระบาลี
ในพระคัมภีร์ในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เป็น
หมอสุมณไพรกลางบ้าน เหมือนที่เขาเป็น ๆ กันด้วยเหมือน
กัน นี่ตัวอย่าง แต่นี่ไม่ใช่หน้าที่ของท่าน เพียงแต่ท่านรู้
แล้วท่านก็อนุญาตให้ภิกษุใช้.

หนัก^๕เนื้อหนักตัว ระส่ำระสาย ก็มาถึงเภสัชประเภท
เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย.

แล้วที่^๕นี้ถ้ามันเป็นโรคอาพาธ โรคชรา โรคอะไร
ต่าง ๆ ให้สวดโพชฌงค์; เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอาพาธเอง
ก็ให้ภิกษุสงฆ์สวดโพชฌงค์ แล้วก็ใช้ภิกษุสงฆ์ไปเยี่ยมใช้
พระอรหันต์องค์ใดองค์หนึ่ง ก็ให้สวดโพชฌงค์ แล้วโรคหาย
เป็นปกติทั้ง. แต่ฟังดูแล้วมันจะใช้ได้เฉพาะแก่คนไข้ที่เป็น
พระอรหันต์เท่านั้น ปุถุชนคนโง่มันฟังไม่ถูกคอก แล้วไม่รู้
เรื่องอะไร แต่ถ้าเป็นพระอรหันต์ป่วยนี้ไปสวดโพชฌงค์ให้ฟัง
ก็หายเป็นปกติทั้ง เมื่อพระพุทธเจ้าป่วยเองก็ดี พระอรหันต์

องค์อื่นบวญก็ดี. อันนี้เรียกว่า **ยาที่สูงขึ้นไปทางจิตใจ** กำลัง
จิตกำลังความพอใจในพระธรรม ทำให้โรคหายได้, ผู้นั้นต้องรู้
จักพระธรรม รู้จักพระธรรมมาอย่างดีแล้วเหมือนที่พระอรหันต์
รู้จัก พอได้ยินสิ่งนี้ก็จิตใจ พอใจจนโรคหาย นี้เรียกว่าด้วย
กำลังจิต.

สาธยายธรรมะที่เป็นที่รู้จักกันดีให้ฟังเช่นเรื่องกิรมา
นันทสูตร ก็สาธยายธรรมะให้ฟัง. นี้ก็ใช้ได้แต่ผู้รู้ธรรมะ
เหมือนกัน มีผู้สวดธรรมะสาธยายคุณของธรรมะให้พระกิรมา
นันท์หาย. สวดพรรณนาอนิจจสัญญา ให้รู้จักอนิจจัง,
อนัตตสัญญา ให้รู้จักอนัตตา, อสุภสัญญา ความไม่งาม,
อาทีนวสัญญา โทษของเบญจขันธ์, ปหานสัญญา การละด้วย
ตบะ, วิราคสัญญา, นิโรธสัญญา กระทั่งว่าความไม่น่ายินดี
ที่มีอยู่ในโลก ความที่ไม่เที่ยงของสังขาร แล้วจบลงด้วย
อานาปานสติ. ข้อนี้มันทำได้เฉพาะแก่บุคคลบวญที่เขาารู้เรื่อง
ของธรรมะ แล้วมาฟื้นความจำด้วยเรื่องธรรมะให้ชัดเจน ชัด
เจนแจ่มแจ้ง, แล้วอำนาจที่พอใจในธรรมะ **ธรรมบิณฑิขบ**
ไล่โรคไป, อย่างนี้ก็คล้ายกับโพชฌงค์.

ใช้เรื่องโพชฌงค์ก็จะตรัสรู้ได้อย่างไร โพชฌงค์ ๗
ในโพธิปักขิยธรรม เอามาสวดให้ฟัง หรือว่าอนิจจสัญญา การ
พิจารณาเห็นสังขารตามที่เป็นจริงอย่างไร เอามาสาธยายให้ฟัง
ด้วยความปิติในธรรมะนั้น กำจัดโรคหายไป.

เอ้า! ที่นี้ **ยาที่แท้จริง** ที่สูงไปกว่านั้น **ก็คือตัว**
พระพุทธศาสนา, ข้อน้อยากจะพูดว่า ท่านทั้งหลายยังไม่รู้
จักตัวพระพุทธศาสนา ก็ได้ยินได้ฟังเป็นอย่างอื่น. **ตัวพระ**
พุทธศาสนา คือ **สัมมัตตะสิบ**, ประกอบด้วยมรรคมืองค์ ๘
สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมา
อาชีโว สัมมาสติ สัมมาสมาธิ นี่แปดที่เป็นส่วนเหตุ, แล้ว
เพิ่มอีก ๒ ที่เป็นส่วนผล คือสัมมาญาณะรู้โดยชอบ สัมมา-
วิมุตติ พ้นโดยชอบ, นี่เป็นส่วนผล เอาทั้งเหตุ ทั้งผล
มารวมด้วยกัน **หมดแล้วจึงจะเป็นความสมบูรณ์แห่งพระ**
ศาสนา.

สัมมัตตะสิบ คือ **สัมมาสิบ**นี้ **พระพุทธเจ้าตรัส**
ว่ามันเป็นยา วิเลจนะ คือยาถ่าย ถ่ายโทษทั้งหมดออกไป
คือ กิเลส ถ้ามันจะต้องถ่าย, แล้วมัน เป็นยาประเภทমনะ

วณะ คือ ทำให้อาเจียน ถ้ามันต้องทำให้อาเจียน, แล้วถ้ามันเป็นเรื่องที่ต้องล้างให้สะอาด ที่เรียกว่า โรชนะ. ก็ให้ล้างด้วยอันนี้. สัมมัตตะสิปนี้ทำให้อาเจียนก็ได้ ทำให้ถ่ายก็ได้ ล้างให้สะอาดก็ได้, เรียกว่า สัมมัตตะสิป คือ **ตัวพุทธศาสนา** พระพุทธศาสนาไม่มีอะไรมากไปกว่าสัมมัตตะสิป. ไปดูให้ดีๆ ฟังดูแล้ว บางคนจะไม่เชื่อ อาตมายืนยันว่า ไม่มีอะไรมากไปกว่าสัมมัตตะสิป.

ในที่อื่น พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ ได้อาศัยเราเป็นกัลยาณมิตรแล้ว สัตว์ที่มีความเกิดเป็นธรรมดา จะพ้นจากความเกิด, สัตว์ที่มีความแก่เป็นธรรมดา จะพ้นจากความแก่, สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมดา จะพ้นจากความตาย. ยานี้กินแล้ว พ้นจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย, ยานี้คืออะไร? คือ สัมมัตตะสิป ได้อาศัยพระพุทธเจ้า เป็นกัลยาณมิตร ก็คือทำตนให้มี สัมมัตตะสิป, นี่เป็นยาสุกดยอด.

ยาถ่าย นี่ก็คือยาถ่ายในความหมายธรรมดา ก็ถ่ายโรคออกไป, แต่ที่มัน ถ่ายโรคทางจิตทางวิญญาณ ยืมค่านันมาใช้, ยาให้อาเจียน ก็เหมือนกัน ยืมค่านันมาใช้ ล้างให้

ละอาต ล้างให้หมดบาปด้วยซ้ำไป, ก็ยืมค่านั้นมาใช้. **สัม-**
มัตตะสิบ เป็นยาประเสริฐสูงสุด เป็นอมตโอสถ ทำให้
 พ้นความเกิด แก่ เจ็บ ตาย, นี้คือยา ของพระพุทธเจ้า.

ไล่ลำดับกันอีกที ยารวมดา วัตถุประสงค์ เช่น
 ยาสมุนไพรมันก็มี, ยาเฉพาะรักษาเฉพาะผู้บำเพ็ญพรต คือ
 เกสัชทั้งห้า เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำมัน น้าองุ่น กัม, แล้วยา
 ที่ต้องอาศัยกรรมบัตินี้ คือกำลังจิต เช่น สวคโชนงค์ให้ฟัง
 สวคตสัญญา ๑๐ ประการให้ฟัง นี้ก็มี, แล้วยาสูงสุดที่จะต้อง
 ประพฤติปฏิบัติ เป็นตัวพรหมจรรย์เอง ได้แก่ **สัมมัตตะสิบ**
 ประพฤติแล้วอยู่นั่น เกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็มี, นี้คือสิ่งที่เรียก
 ว่า ยา.

ยา ๆ นี้ ดูให้ดี ดูให้ดี มีคำพูดที่รู้จักกันดีว่า **อโรคยา**
ปรมา ลาภา ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง. คนที่ไม่มี
 ความรู้ คิดว่าค่านพระพุทธรูปเจ้าศรีส พระพุทธรูปเจ้าเฟิงศรีส
 เอามาใช้เป็นหลักเกณฑ์, มันไม่ใช่อย่างนั้นดอก ค่านมันมี
 มาก่อน ก่อนพระพุทธเจ้า เป็นของธรรมคาสามัญของมนุษย์
 ที่นั่นใช้ รู้จักใช้พูดค่านมาตั้งแต่ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด, **อโรคยา**

ปรมา ลากา หมอเล่นกลกลางถนนก็ใช้คำนี้, หมอเล่นกล
กลางถนน หลอกเสก บอกลาธา ถอนฟันตึกๆ ก็ใช้คำนี้
ร้องตะโกนอยู่ลั่นถนนว่า อโรคยา ปรมาลาภา ตั้งแต่พระ-
พุทธเจ้ายังไม่เกิด.

ฉะนั้น บอกให้รู้กันเสียเถียวินว่า *ประโยชน์ไม่ใช่*
พระพุทธรเจ้าตรัสขึ้นมาเอง, ไม่ใช่ ยืมเอาคำของเก่าที่มีอยู่
แล้วแต่ก่อนโน้นมาใช้, แต่ได้เปลี่ยนความหมายของคำว่า
โรคนั้นเสีย, *ไม่ใช่โรค*อย่างที่เขารู้จักกันทั่วไป แต่
เป็นโรคทางจิตทางวิญญาณ เป็นโรค คือกิเลส, ไม่มี
โรคเป็นลาภอย่างยิ่ง นั่นก็ไม่มีโรคทางจิต ไม่มีโรคทาง
กิเลส คำๆ นั้นมันเข้ามาอยู่ในพุทธศาสนา ว่า *อโรคยา*
ปรมา ลากา ก็หมายความว่า *ไม่มีโรคทางจิตทางวิญญาณ.*
ก่อนโน้นเขาหมายถึงโรคอะไรก็ได้, ตึกปวตฟัน ถอนฟันให้
เสกเป่านิคหน้อยก็มี หลอกพอกหายเจ็บ เอาสตางค์ แล้วอยู่
ข้างหลังมันก็เจ็บอีก อย่างนี้ก็มิ. นี้เรียกว่าหมอเล่นกลกลาง
ถนน ก็ยังใช้ประโยคๆ นี้ว่า *อโรคยา ปรมา ลากา.* แต่เอา
ละ, เราพุทธบริษัทไม่ใช่ในลักษณะอย่างนั้น จะใช้ใน

ลักษณะที่ตัดต้นเหตุ ตัดต้นเหตุ ของโรคโดยประการทั้งปวง, นี้เรียกว่ายา ความไม่มีโรคเพราะยา.

นี้เรียกว่า แพทย์หรือยาตามความหมายที่ใช้กัน อยู่ในพระคัมภีร์ หรือที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า, ถ้าจะรักษาโรคทางจิตทางวิญญาณ กันโดยแท้จริง ก็เรื่องปฏิจสุมุบาท, ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของปฏิจสุมุบาท ก็แก้โรคทางวิญญาณโดยหมดสิ้น. รู้วิธีสังจันนั้นแหละ รักษาโรคทางวิญญาณ ได้หมดสิ้น; รู้ไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา รักษาโรคทางวิญญาณได้หมดสิ้น, ^{นี้} เป็นยาสูงสุดอันสุดท้าย.

สรุปความว่า พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงรู้ และ ทรงแนะนำ แม้ตั้งแต่ยาทางวัตถุ ยากกลางบ้านที่ประชาชนรู้จัก อย่างที่พูดมาแล้ว.

ที่^{นี้} ความเป็นแพทย์ของพระพุทธองค์นั้น ไม่ได้อยู่ที่รู้จักยาชนิดนั้น ซึ่งชาวบ้านทั่วไปก็รู้จัก, แต่พระองค์ก็รู้จักและสามารถจะแนะนำวิภิกษุด้วยเหมือนกัน. ที่^{นี้} มาถึงยาของพระพุทธเจ้า ก็เอาโรคทางวิญญาณออกไป; นี้เรียก

ว่าแพทย์ในทางวิญญานนั้น ก็คือพระอรหันต์หรือพระ
 พุทธเจ้า เหมือนคำกล่าวข้างต้นที่ได้ว่ามาแล้ว, แพทย์ คือ
 พระอรหันต์ หรือพระพุทธเจ้านั้นเป็นแพทย์, เป็นผู้สงบ
 เป็นผู้รู้จบเวท, เป็นผู้ลอบบาปแล้ว หมกมลทินแล้ว มีความรู้
 แล้ว หลุดพ้นแล้ว แล้วมีปรากฏการณ์ที่ใบหน้าควรแก่การ
 ขอ ; เพราะว่าไม่ใช่คนธุรกิจจะชูจริตเอาเงิน เป็นปุชนียบุคคล
 มีปรากฏการณ์ที่หน้าที่ตาชวนให้ขอ, ชวนให้เข้าไปขอให้ช่วย
 แล้วมีลักษณะเป็น ปายะตปานี คือช่วยๆ ช่วยไม่ขาด
 ช่วยตลอดเวลา เหมือนคนที่ให้ทาน ล้างมือซุบมือหยิบของ
 ให้อยู่เสมอ จึงได้พระนามว่าเป็นอนุตตรโรภิสักโก,
 อนุตตรโรสลลกัตโต, เป็น อายุรวะ และ ศัลยวะ ที่
 สูงสุดไม่มีอะไรยิ่งกว่า, นี้เป็นอุคัมภคิในพุทธจริยา.

อุคัมภคิของความเป็นแพทย์ที่มีอยู่ในพุทธจริยาว่าเป็น
 แพทย์นั้น ไม่ใช่แพทย์อย่างธรรมดา, ต้องเป็นพระอรหันต์
 เป็นพระพุทธเจ้า นั้นจึงจะเป็นจอมแพทย์ เป็นยอดสุดของ
 แพทย์. แพทย์ที่หมกมิลสนั้นไม่มี ชูจริตดอก ไม่มีการ
 เอาเปรียบหลอกลวงอะไรกระทำแก่คนเจ็บ. ฉะนั้น คำว่า

แพทย์, แพทย์ จึงต้องประกอบไปด้วยคุณธรรมเหมือน
พระอรหันต์.

เอ้า! เราจะถือเอาคุณคติอันนี้กันให้ได้อย่างไร อาตมา
มีความเห็นว่า, เราจะต้องเป็นแพทย์เหมือนพระพุทธองค์
แพทย์ที่เหมือนพระพุทธองค์ ก็อย่างที่ออกชื่อมาแล้ว
เป็น ภิสักโก, เป็นสมโณ, เป็น เวทกุ, เป็นพราหมโณ เป็น
นิมมโล, เป็นวิมโล, เป็นญาณี, เป็นวิมุตโต, มีความรู้ทาง
แพทย์ แล้วเป็นผู้บริสุทธ์เหลือที่จะบริสุทธ์, แล้วก็เป็นผู้ควร
แก่การขอ คือเป็นผู้ให้อยู่เรื่อย มีมือเปี่ยกอยู่เสมอ, นั้น
แหละยอดแพทย์ ยอดอายุรแพทย์ ยอดศัลยแพทย์.

เรามีความเป็นแพทย์เหมือนที่พระพุทธองค์เป็น
กันเกิด, เป็นแพทย์โดยธรรม ได้เป็นแพทย์ก็โดยที่มีธรรม,
เป็นแพทย์ที่มีธรรม, เป็นแพทย์ทางธรรม เป็นแพทย์ที่เห็น
แก่ธรรม, แล้วก็ เป็นแพทย์ที่ ให้ธรรมโอสถ ไม่ให้แต่ยา
วัตถุอย่างเดียว ให้ธรรมโอสถ, มีลักษณะควรแก่การขอ มีมือ
เปี่ยกอยู่เป็นนิจ คือช่วยคนอยู่ตลอดเวลา. ถ้าเป็นคนให้
ทานธรรมคา ก็ซบมือหีบของ หีบขนมให้คนอยู่เป็นนิจ,

ถ้าเป็นคนขายนื้อ มือก็แดงค้ำยเลือดอยู่เป็นนิจ, เทียน
ก็มีความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจ เรียกว่าเป็นแพทย์อย่าง
พระพุทธเจ้า.

หมอธรรมคาสามัญในปัจจุบันนี้ **ควรรู้เรื่องอุคมคติ**
แห่งความเป็นแพทย์ที่มีอยู่ในพระพุทธจริยา อุคมคติ
ของความเป็นแพทย์ที่มีอยู่ในพระพุทธจริยา. แล้วจะได้อะไร,
ใครจะได้อะไร, เป็นแพทย์ชนิดนี้ก็เป็นปุชฌิยบุคคล,
แพทย์โดยแท้จริง ครูบาอาจารย์โดยแท้จริง เป็นปุชฌิย-
บุคคล ไม่ใช่ลูกจ้าง ไม่ใช่พนักงาน เป็นผู้ประกอบกิจกรรม
อันประเสริฐ ไม่ใช่ลูกจ้าง, *noble provision, provision* ที่ชอบ
พูดกันกันนั้นแหละ ความหมายนั้นแหละ คือกิจกรรมชั้น
ประเสริฐ ไม่ใช่ลูกจ้าง ไม่ใช่คนรับจ้าง ไม่ใช่พนักงาน, แต่
ว่าเป็นผู้มีกิจกรรมที่ประเสริฐ เป็นปุชฌิยบุคคล.

แล้วจะได้อะไร? หมอที่มีธรรมะอย่างนี้ **รัฐธรรม**
อย่างนี้จะสามารถทำให้คนไข้สบายใจ, สามารถพูดทำให้
คนไข้สบายใจ อยู่เหนือความเจ็บไข้ ไม่กลัวความตาย สบาย
ใจ ทำให้เขาหายเร็ว เพราะความสบายใจ, เหมือนธรรมปฏิบัติ

ที่สวดโพชฌงค์ให้ฟัง นั้นแหละ เขาจะหายเร็ว. ที่นี้ถ้าสมมุติ
ว่าเขาต้องตาย มันช่วยไม่ไหวจริงๆ, ก็จะได้ตายดี, ตาย
อย่างชนะความตาย หมอจะช่วยคนไข้ได้ถึงอย่างนี้.

แล้ว หมอจะสอนธรรมะให้แก่คนไข้ สนอง
พระพุทธรูปประสงค์ได้โดยสมบูรณ์ เพราะว่าคนเรานั้น เวลา
ที่จะรู้ธรรมะดี รับธรรมะดี จิตใจเหมาะสมที่จะรับธรรมะนั้น
ก็คือเวลาที่เจ็บไข้ตัวเอง. ขอให้ไปดูให้ถี่เถอะ เวลาที่มันบ้า
กระโดดโลดเต้นนั้นไม่เหมาะที่จะฟังธรรมะ, แต่ถ้ามันเจ็บไข้
ความเจ็บकुคคาม ความตายकुคคาม แล้วเวลานั้นจิต
เหมาะสมที่จะฟังธรรม, เพราะฉะนั้นหมอที่มีธรรมะ รู้
ธรรมะ จึงมีโอกาสดีที่สุดที่จะแสดงธรรมให้สำเร็จประโยชน์.
ดังนั้น หมอควรจะเป็นธัมมิกแพทย์ มีธรรมะ รู้ธรรมะ เผย
แผ่ธรรมะ แล้วก็ใช้ธรรมะ.

เอ้า! สรุปรื่องอีกที่ว่า อุดมคติของความเป็น
แพทย์ที่มีอยู่ในพระพุทธจริยา รักษาโรคทั้งทางวัตถุ
ทั้งทางกาย ทั้งทางจิต. โรคทางกายนั้นมันมีมูลเหตุมา
จาก โรคทางวิญญาน, ถ้าเป็นโรคทางวิญญาน เช่นเคียด

อยู่เสมอ เกี่ยวก็เป็นโรคไล่ไส้ หรือเป็นโรคช้ำข้อ หรือเป็นโรคอะไรไปตามเรื่องของมัน, โรคทางกายมันมีมูลเหตุมาจากโรคทางฝ่ายจิตฝ่ายวิญญาณ.

เดี๋ยวนี้ทั้งโลกกำลังเป็นโรคทางวิญญาณ เพราะมีกิเลสตัณหา มาก เป็นโรคทางวิญญาณ, แล้วก็มีโรคใหม่ ๆ ซึ่งในครั้งพุทธกาลไม่มี. โรคใหม่ ๆ ชนิดที่คนบ้าสมัยแรก ๆ ไม่มี มันไม่มี โรคใหม่ ๆ นี้เพิ่งเกิดเมื่อมนุษย์เจริญมาถึงยุควิทยาศาสตร์ยุคปรมาณู แล้วความเจริญแผนใหม่ทำให้เกิดโรคใหม่ ๆ เป็นโรคทางวิญญาณเสียโดยมาก, แล้วเป็นเหตุให้เกิดโรคทางจิต, แต่ว่า **ธรรมะระงับได้** แม้จะเป็นโรคทางวิญญาณ ที่เพิ่งเกิดในสมัยยุคปรมาณูยุคอวกาศ.

โรคร้ายกาจที่สุด ที่ครอบงำโลกอยู่ในเวลานี้ คือ **โรคเห็นแก่ตัว** ช่วยฟังให้ดี ความเห็นแก่ตัวคำเดียวเป็นโรคทั้งหมด. เห็นแก่ตัวก็ทรمانตัว, เดียวก็เป็นบ้า, เดียวก็ฆ่าตัวตาย, แล้วก็เบียดเบียนผู้อื่น, เอาเปรียบผู้อื่น, อิจฉาผู้อื่น, **ไม่มีความยินดีกับใคร** ดอก มีแต่ความเห็นแก่ตัว นี่มันจึงมีการทำลายความสงบสุข เกิดมลภาวะ, เกิด

ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เกิดฝ้ายค้ำอย่างหลบหลู่
หลบตา, นี่มัน มาจากความเห็นแก่ตัว. ถ้ามีอากาศรุ่ม
ยากลำบากอย่างนี้ เที่ยงก็ได้ฆ่ากันตาย, เที่ยงก็ได้ทำอันตราย
กันอย่างนี้ อย่างนี้ เป็นโรคทางกายทางวัตถุชั้นนี้อีก.

๕ ขอให้กำจัดโรคเลวร้ายที่สุด กำลังครอบงำ
ทุกคามโลกอย่างที่สุด คือโรคเห็นแก่ตัว, เป็นโรคมะเร็ง
ในหัวใจ ของสัตว์โลกทั้งปวง. โรคความเห็นแก่ตัวเป็น
โรคมะเร็งทางวิญญาณ กัดกินวิญญาณของสัตว์โลก
ทั้งปวง.

นี่ถึงพระพุทธเจ้า, สัพพโลก ติกิจุลโก — เป็น
แพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรคของสัตว์โลกทั้งปวง, ท่านสามารถจะเชี่ยวชาญ
โรคแห่งความเห็นแก่ตัว, ไม่เห็นแก่ตัวแล้วไม่เกิด โลภะ
โทสะ โมหะ, ไม่เกิดกิเลสใดๆ. นี่พระพุทธเจ้าจึงเป็นนาย-
แพทย์ผู้ยิ่งใหญ่ สัพพโลก ติกิจุลโก.

เรารู้จักพระพุทธองค์ที่เป็นบุคคลๆ, แล้วเรารู้จัก
พระพุทธองค์ที่เป็นจิต จิต จิต, แล้วเรารู้จักพระพุทธองค์ที่
เป็นธรรม, ธรรม, ธรรม, เหาพระพุทธองค์เป็นธรรมมา

เป็นยาแก้โรค. ความรอบรู้เรื่องปฏิจจสมุปบาท ว่ามัน
อาศัยกันแล้วเกิดขึ้นอย่างไร มันอาศัยกันแล้วดับลงไปอย่างไร,
นั่นเป็นหลักการของการที่จะทำให้สิ่งที่ต้องการเกิดขึ้นมาได้,
และกำจัดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ออกไป. นี่เป็นยาประเสริฐ
สูงสุดที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะไว้ คือตัวพระองค์
เอง คือตัวพระองค์เอง ธรรมชาติแห่งปฏิจจสมุปบาท
นั้นแหละ เป็นทั้งหมดเป็นทั้งยาเป็นทั้งอะไรเสร็จ โดย
ประการทั้งปวง.

นี่คือ อุดมคติของความเป็นแพทย์ ที่ปรากฏอยู่ใน
ในพระพุทธจริยา ที่เนื้อที่ตัวของพระพุทธองค์ที่เป็นอย่าง
บุคคล, ที่เนื้อที่ตัวของพระพุทธองค์ที่เป็นอย่างจิต ที่เนื้อ
ที่ตัวของพระพุทธองค์ที่เป็นเพียงปฏิจจสมุปบาท สิ่งสถิต
อยู่ในทุก ๆ ปริมาณในสากลจักรวาล.

นี่พูดลืมนิดไป จนลืมนิดหน่อย แรงหมดแล้ว เวลาที่
หมดแล้ว, สรุปความว่า บัดนี้เรารู้จักพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้นไปอีก
ชั้นหนึ่ง, เป็นพระพุทธเจ้าที่ไม่เคยรู้จัก มีอยู่ทั่วทุกชุมชน
ของบุคคล แล้วยังไม่รู้จัก ไปดูเอาเองว่ามันโง่ก็มากน้อย.

ขอให้หลับคารุจกัพระพุทธเจ้าที่ตองรูจักด้วยการหลับคา. พระ
พุทธเจ้าโดยธรรมะ ที่เป็นธรรมะ มิใช่เป็นพระพุทธเจ้าอย่าง
บุคคล.

เรา เคยรูจักแต่พระพุทธเจ้าอย่างบุคคล ทำพิธี
รีตองเพื่อพระพุทธเจ้าอย่างบุคคล, เคียนี่มาทำพิธีเพื่อ
พระพุทธเจ้าที่เป็นจิต น้อมจิตไปเพื่อปฏิบัติตาม, บุษยา
พระพุทธเจ้าที่เป็นธรรมชาติ คือเห็นพระพุทธเจ้าที่มี
อยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง ทุกปรมาณู ทุกชุมชน ของแต่
ละคน

เอาละ, มันก็พอกันที ได้แสดงพระพุทธเจ้าพระองค์
ใหม่, ได้แสดงการบูชาพระพุทธเจ้าโดยวิธีใหม่, และได้แสดง
อุตมคติของความเป็นแพทย์ ที่มีอยู่ที่พระพุทธจริยา สมควร
แก่เวลาแล้ว.

ไม่ได้เกณฑ์ให้ท่านเชื่อ แต่ขอร้องให้เอาไปกิกดู
มองเห็นว่าจะมีประโยชน์อย่างไร ก็ขอได้ปฏิบัติลองดู,
ปฏิบัติแล้วได้ประโยชน์จึงค่อยเชื่อ ค่อยเชื่อต่อเมื่อได้ลอง
ปฏิบัติแล้วดับทุกข์ ได้จริง. พระพุทธเจ้าท่านต้องการอย่างนี้
ไม่ให้เชื่อบุคคล แม้แต่พระพุทธเจ้าตรัสเองก็อย่าเพิ่งเชื่อ, ใน

กาลามสูตร. ฉะนั้น เราได้รับเอาสิ่งเหล่านี้ไปใคร่ครวญดู ไม่
ต้องเชื่อทันที เห็นชัดว่ามีอยู่อย่างนั้น, มันกับทุกซ์ได้จริง
จึงค่อยเชื่อ.

ขอยุติเทศนาหรือการบรรยายนี้ด้วยความสมควรแก่
เวลา, ถ้าท่านทั้งหลายอุทิศส่ำห้มาจากที่ไกล ได้รับความรู้อย่าง
นี้เพิ่มขึ้น ก็คุ้มค่าเวลา, อยากจะทำทายว่า ท่านไม่อาจจะ
ไถ่เงินที่บ้านของท่าน. ที่มาจากที่ไกล มาสู่สวนโมกข์ด้วย
ความหมดเปลืองเวลาเงินทองเรียวแรง, ขอให้ได้รับความรู้
ข้อนี้ติดกลับไป จะคุ้มค่าเวลา คุ้มค่าเรียวแรง คุ้มค่าอะไร
หมด. ขอให้มีความรู้ทางธรรมะเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป, แล้ว
ก็มีธรรมะนั้นแหละ มากยิ่ง ๆ ขึ้นไป, มีความเยือกเย็นเป็น
ความหมายของนิพพุติ หรือพระนิพพานอยู่ ในชีวิตประจำวัน
ที่นี้เดี๋ยวนี้ ในชีวิตนี้ ตลอดทุก ๆ ท่านเทอด.

แม้ยังมีด้วยประการฉะนี้.

เรียนศาสนา.

คำนี้ฟัง วนเวียน "เรียนศาสนา"

ไม่แน่ว่า เรียนอะไร ทำไมหนอ
เรียนนักรธรรม เรียนบาลี ยังมีพอ
ก็เรียนต่อ กัมมัฏฐาน การวิปัสสนา.

เรียนเรียนไป ก็ได้ สักว่าเรียน
บ้างก็เปลี่ยน เป็นอาหาร บำศาสนา
มีหลายอย่าง บำระท่า เกินธรรมดา
กระทั่งบ้า ลากยศ อดนิพพาน.

เรียนศาสนา นั้นต้องมี ที่คาหู ฯลฯ

ไม่ให้เกิด ทุกข์อยู่ ทุกสถาน
เรียนให้รู้ ตรงที่จะ ชักสะพาน
อย่าให้เกิด อាកาร มารรบกวน.

เรียนตรงตรง ลงไป ที่ตัวทุกข์
ดูให้ถูก กรรมวิธี ก็กระสวน
สะกิดกัน การปรุงแต่ง แห่งกระบวน
จิตบั่นบ่วน สงบได้ ทุกข์หายไป

พุทธคุณ พุทธคุณ

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล่อ

เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
พระพุทธคุณเจ้ากลอน	๔	๒๔. นีวรณ		๒	๔๒. อตัมมยตา กับ สันติภาพ	๑	
การศึกษาคืออะไร ?	๑	๒๕. วันครุ		๑	๔๓. พระรัตนตรัย		
ภารงานคืออะไร ?	๑	๒๖. แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย			ที่ทำงานทั้งหลายยังไม่รู้จัก	๑	
ทวพีย์สมบัติคืออะไร ?	๑	แผ่นดินธรรม		๑	๔๔. การพัฒนาชีวิตโดยพระ-		
สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์	๑	๒๗. เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง			ไตรลักษณ์จัดเป็นอตัมมโย	๑	
ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา		กระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ			๔๕. ปฏิหารีย์แห่งอตัมมยตา	๑	
ไม่สมบูรณ์แบบ	๑	ที่ตนเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง			๔๖. สหยาธรรมของอตัมมยตา		
ปาวธนา และธรรมะ	๑	ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่			และ อตัมมยตากับปัญหา		
ในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	อะไร		๑	ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑	
ชาติในปัจจุสมุปปบาท	๑	๒๘. ความเป็นพระอรหันต์		๑	๔๗. พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่		
ทางออกที่ ๓ แห่งยุค		๒๙. ธรรมะคุ้มครองโลก		๑	รู้จักและอุดมคติของความ		
ปัจจุบัน	๑	๓๐. คุกของชีวิต กับ เสน่ห์			เป็นแพทย์	๒	
การบวชคืออะไร ?	๑	ของคุก		๑	๔๘. การเห็นพระพุทธเจ้า		
ศาสนาคืออะไร ?	๑	๓๑. กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่			พระองค์จริง และ		
ตัวตนคืออะไร ?	๑	ต้องรู้จัก		๑	พระพุทธเจ้ามีอยู่ใน		
อานาปานสติภาวนา	๑	๓๒. สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้น			ทุกหนทุกแห่ง	๑	
ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้อง		คือความทุกข์		๑	๔๙. ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	
ศึกษาทั้งชนิดมีตัวตนและ	๓๓. การหมดความเห็นแก่ตัว				๕๐. หลีกเกณฑ์ที่จะช่วยโลก		
ไม่มีตัวตน	๑	คือหมดทุกข์		๑	ให้รอดอยู่ได้	๑	
คุณพระไม่ตาย	๑	๓๔. ชีวิต คือขันธ์ทั้งห้า			๕๑. เลิกอายุแล้วมาอยู่กับ		
คุณพระไม่ตายและ		มิใช่ตัวตน		๑	อตัมมยตา	๑	
เกิดมาทำไม ?	๑	๓๕. อตัมมยตากถา		๒	๕๒. ความไม่เห็นแก่ตัว		
ความรักดี	๑	๓๖. อตัมมยตาประยุกต์		๒	และความสุขสามระดับ	๑	
เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า		๓๗. อตัมมยตาใช้ทำอะไร			๕๓. อารมภกถาของการเลิกอายุ	๑	
"พระเจ้า"	๑	ได้บ้าง		๒			
ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๓๘. เด็กจะเป็นผู้สร้างโลก					
การท้าวตรตามแบบ		ในอนาคต		๑			
โบราณ	๑	๓๙. คัมภี้อานาปานสติภาวนา					
ประมวลปรมัตถธรรม		อย่างสมบูรณ์แบบ		๑			
ที่คนธรรมดาควรทราบ	๑	๔๐. การใช้อานาปานสติให้เป็น					
โลกอื่น	๑	ประโยชน์ในบ้านเรือน		๒			
ความเกิดแห่งทุกข์ และ		๔๑. บทช่วยจำสำหรับเรื่อง					
ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	อตัมมยตา		๑			

พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก

และ

อุดมคติของความเป็นแพทย์

- วันวิสาขบูชาจะเรียกว่าเป็นวันพระธรรมก็ได้.
- พระพุทธเจ้ามี ๓ พระองค์ : องค์ที่หนึ่งเป็นบุคคล, องค์ที่สองเป็นพระจิตที่ตรัสรู้ และองค์ที่สามคือกฎปฏิจตสมุปบาท.
- บุชาพระพุทธเจ้าองค์ที่หนึ่งด้วย กาย วาจา ใจ, องค์ที่สองด้วยการทำจิตให้เหมือนท่าน, องค์ที่สามด้วยการทำให้รู้แจ้งให้กับทุกข์ได้.
- พระพุทธเจ้าเป็นผู้เชี่ยวชาญโรคของสัตว์โลกทั้งปวง, ยายอกสุคของพระองค์ คือ สัมมัตตะสยิ ทำให้พ้นจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย.
- แพทย์จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมเหมือนพระอรหันต์ จึงจะเป็นยอกสุคของแพทย์.
- ความเห็นแก่ตัวเป็นโรคมะเร็งทางวิญญาณ ; ยาที่สามารถกำจัดโรคนี้อือ ธรรมธาคูแห่งปฏิจตสมุปบาท ที่เป็นได้ทั้งหมดและยา.